

VILTET I SKIPTVET

Kartlegging av viktige viltområder
Forvaltningsplan for viltressursene

Av Ola Martin Wergeland Krog
for Fylkesmannen i Østfold og Skiptvet kommune

1993

VILTET I SKIPTVET

Kartlegging av viktige viltområder
Forvaltningsplan for viltressursene

Av Ola Martin Wergeland Krog
for Fylkesmannen i Østfold og Skiptvet kommune
1993

Forsidebilder:

Karl Johan Trollerud, Landskap med myr

Åsmund Fjellbakk, Rådyr , Bokfink

Ola M. Wergeland Krog, Takrorsskog ved Vansjø

Forord

Med dette presenterer vi viltplanen for Skiptvet. Kommunen har med denne planen fått en meget god oversikt over viltforekomstene i bygda. Vi har dermed fått et godt hjelpemiddel til å forvalte viltressursene slik at også kommende generasjoner skal ha muligheten til naturopplevelser samt å kunne høste av naturens overskudd.

Planen består av et kart og en tekstdel. Kartet deler kommunen inn i særlig viktige-, viktige-, og andre viltområder. Tekstdelen supplerer kartet med flere opplysninger, og gir en oversikt over alle registrerte viltarter i Skiptvet. I denne sammenhengen omfatter begrepet vilt både jaktbare og ikke jaktbare arter.

Initiativet til viltplanen ble tatt av viltnemnda sammen med Skiptvet kommune ved miljøkonsulenten. Det ble oppnevnt et arbeidsutvalg som har virket som styringsgruppe for prosjektet. Denne gruppa har bestått av leder i viltnemnda Edgar Gjerstad, ordfører Olav Pedersen, leder i bondelaget Kjell Holm, miljøkonsulent Ida Edfeldt, viltforvalter hos fylkesmannen Åsmund Fjellbakk og prosjektleder Ola M. Wergeland Krog.

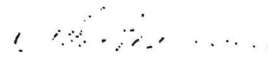
Skiptvet kommune har fått betydelig økonomisk støtte til prosjektet over viltfondet.

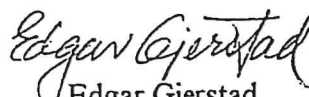
Vi tror at viltplanen vil være interessant stoff for den som vil sette seg inn i lokale viltforhold. Vi håper at planen vil bli aktivt brukt innen arealforvaltningen i kommunen. Planen er også godt egnet i naturfagsundervisningen i grunnskolen.

Mye av viltplanen er bygd på opplysninger fra innbyggerne i Skiptvet, og vi retter en takk til alle som har bidratt med informasjon. Takk til Anne H. Lindqvist som har pyntet opp rapporten med tegninger, og til Karl Johan Trollerud og Åsmund Fjellbakk for forsidefotografier. Vi retter også en stor takk til prosjektleder Ola M. Wergeland Krog for det arbeidet han har lagt ned i planen gjennom en kort og hektisk planperiode.

Skiptvet den 21. September 1993

Ida Edfeldt
miljøkonsulent

Olav Pedersen
ordfører

Edgar Gjerstad
for viltnemnda

Innhold

Generell del

SAMMENDRAG	9
1. INNLEDNING, GENERELL DEL	11
1.1 Formål og lovgrunnlag	11
1.2 Bakgrunn	12
1.3 Utformingen av viltkartverket	12
2. METODIKK FOR ARBEIDET I SKIPTVET	16
2.1 Styring / organisering av prosjektet	16
2.2 Innsamling av informasjon	16
2.3 Kartframstilling	16
2.4 Grunnlag for prioritering av områder	16
3. NATURGRUNNLAGET	17
3.1 Beliggenhet og utstrekning	17
3.2 Klima	17
3.3 Geologi og landskap	17
3.4 Vegetasjon	18

Beskrivende del

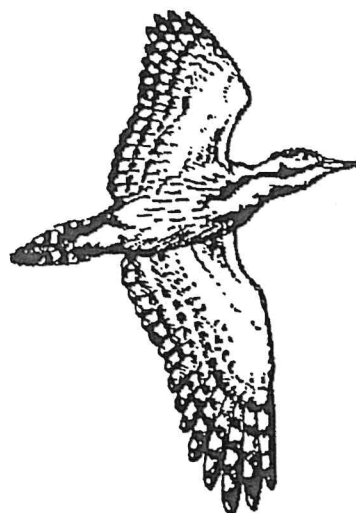
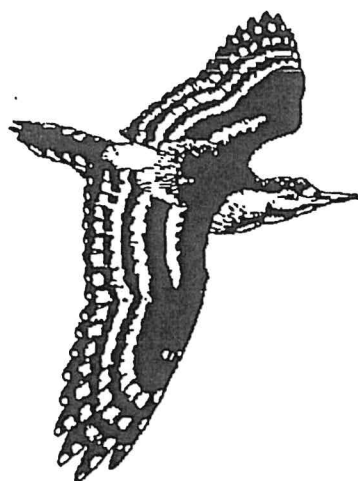
4. SÆRLIG VIKTIGE VILTOMRÅDER	20
4.1 Områdebeskrivelser	20
5. VIKTIGE VILTOMRÅDER	23
5.1 Områdebeskrivelser	23
5.2 Viktige trekkveier for Hjortevilt i Skiptvet	27
6. TRUETE OG SÅRBARE ARTER I SKIPTVET	29
6.1 Generelt	29
6.2 Definisjoner	29
7. STATUS FOR VILTET I SKIPTVET	34
7.1 Pattedyr	34
7.1.1 Hjortedyr	34

7.1.2 Insektetere og flaggermus	37
7.1.3 Haredyr og gnagere	38
7.1.4 Rovdyr	39
7.2 Amfibier og krypdyr	41
7.3 Fugl	42
7.3.1 Lappdykkere	42
7.3.2 Pelikanfugler	42
7.3.3 Storkefugler	42
7.3.4 Andefugler	42
7.3.5 Rovfugler	44
7.3.6 Hønsefugler	46
7.3.7 Trane- og riksefugler	48
7.3.8 Vade-, måke- og alkefugler	49
7.3.9 Duefugler	51
7.3.10 Gjøkfugler	51
7.3.11 Ugler	51
7.3.12 Nattravner	52
7.3.13 Seilere og Råkefugler	52
7.3.14 Spettefugler	52
7.3.15 Spurvefugler	53

Forvaltningsdel

8. VILTET SOM RESSURS	59
9. BRUKERINTERESSER I UTMARKA OG KONFLIKTER I FORHOLD TIL VILTET	61
9.1 Skogbruk	61
9.2 Jordbruk	62
9.3 Friluftsliv og ferdsel	63
9.4 Jakt	64
9.5 Ulovlig jakt / etterstrebelse	65
9.6 Boligbebyggelse	66
9.7 Fritidsbebyggelse	66
9.8 Kraftledninger	67

9.9 Veier og veibygging	67
9.10 Andre tekniske inngrep	67
10. FORVALTNINGSPLAN OG SKISSE TIL OPPFØLGING AV VILTPLANEN	69
10.1 Forvaltning av viltinteressene	69
10.1.1 Kommunens ansvar	69
10.1.2 Jaktbare arter	69
10.1.3 De ikke jaktbare artene	72
10.2 Konkrete tiltak	72
10.3 Markedsføring av viltplanen og viltinteressene i kommunen.	74
11. OVERSIKT OVER VIKTIGE INFORMANTER	77
12. BAKGRUNNSLITTERATUR	78
VEDLEGG 1	80

SAMMENDRAG

Etter initiativ fra miljøkonsulenten og viltneemnda i Skiptvet, har Skiptvet kommune i samarbeid med Fylkesmannens miljøvernnavdeling i Østfold satt i gang en revidering av det eksisterende viltkartverket i kommunen fra 1986. På grunn av manglende prioritering av viltområdene og vektlegging av de tradisjonelle jaktbare viltartene, var det i denne omgangen nødvendig med en bred gjennomgang av hele faunaen i kommunen.

Arbeidet har vært ledet av en prosjekleder i samarbeid med et arbeidsutvalg som har bestått av en representant fra viltneemnda, miljøkonsulenten, en representant fra grunneierne, ordføreren, samt viltforvalteren hos fylkesmannens miljøvernnavdeling.

Kartleggingen av viltet i kommunen er for en stor del basert på eksisterende kunnskap, og for de artene hvor det foreligger lite data har disse artenes forekomst i nabokommunene blitt tatt med i vurderingen.

Viltet ble delt inn 3 grupper; -hjørtevilt, -småvilt, -truede/sårbare arter. All kartfestet informasjon om viltet ble tegnet inn på de 3 artsgruppe-kartene, og disse danner grunnlaget for det offisielle Viltområdekartet. I tillegg til kartene er det laget en følgerapport, med bl.a. en statusliste over alle viltarter som er registrert i kommunen og beskrivelser av viltområdene.

De tre temakartene (artsgruppe-kartene) inneholder mange sårbare opplysninger, som feks. spillplasser for skogsfugl og hekke-/yngleområder for truede og sårbare arter. Disse kartene holdes nedlåst i kommunen, og er kun tilgjengelige for viltmyndighetene og for grunneier på egen eiendom.

Målsettinga med det nye vilkartet for Skiptvet har vært å fremskaffe et dokument som er i tråd med intensjonene i Viltloven, samt bidra til at viltinteressene blir sidestilt med andre interesser i kommunens samlede arealforvaltning. I tillegg ønsker en å øke kunnskapen og interessen for vilt-ressursene, og naturforståelse generelt.

Skiptvets beliggenhet langs Glomma med frodige våtmarksområder, relativt store skogområder i vest, gjenspeiler seg i mangfoldige viltressurser. Sammen med et variert kulturlandskap gir dette et godt grunnlag for viltproduksjon.

Arbeidsgruppa og viltkartleggeren har prioritert 2 områder som **særlig viktige viltområder**, og 5 viktige viltområder. Det er i tillegg tegnet inn viktige trekkveier for hjørtevilt. Resten av kommunen er betraktet som **andre viltområder** hvor viltinteressene ikke har avgjørende betydning i arealforvaltningen.

De 2 særlig viktige viltområdene utgjør ca 12 km², dvs. omtrent 12 % av kommunens areal. Områdene, som har blitt nøye faglig vurdert og diskutert, har høye og viktige kvaliteter for viltet, samtidig som de også representerer et tverrsnitt av kommunens natur og fauna. Disse områdene må tillegges stor verdi i plansammenheng, da alle former for inngrep her vil kunne virke negativt på viltet.

De 4 viktige viltområdene utgjør ca. 16 km², eller ca 16 % av arealet. Disse har også stor betydning for viltet, men er ikke fullt så sårbare. Her er det viktig at viltmyndighetene høres ved inngrep som kan få betydning for områdene, slik at det gjøres så skånsomt som mulig med hensyn til viltet.

Flere av de inntegnede viltområdene ligger langs kommunegrensen, og de viktige områdene for viltet fortsetter her inn i nabokommunene. For å sikre store levedyktige viltområder i regionen oppfordres kommunen til å samarbeide med nabokommunene om en felles forvaltning av disse områdene.

Skiptvet kommune har faste bestander av flere truede og sårbare arter. Spesielt når det gjelder stor salamander utmerker Skiptvet seg i forhold til resten av Østfold, med hele 8 lokaliteter, og sannsynligvis kan det være flere. En annen celebritet er topplerka, denne arten antas å ikke ha hekket i Norge siden 1974, men skal visstnok ha blitt observert hekkende i Skiptvet lenge etter 1974, og hekker kanskje ennå i kommunen. Det er imidlertid noe usikkerhet knyttet til disse observasjonene da de ikke er verifisert av en fagornitolog.

Viltområdene i Skiptvet har også betydning for arter som fiskeørn, hønsehauk, skogdue, svartspett, vendehals, sangsvane, piggsvin, liten salamander m.fl., og flere av disse artene danner faste bestander i kommunen. Glomma er en meget viktig trekkled for fugl, og våtmarksområdene langs elva i kommunen er viktige beite og rasteområder for trekkfugl.

Rapporten omtaler 191 viltarter. Noen er utryddet i området, og flere er bare svært sjeldne gjester. Likevel indikerer dette en stor artsrikdom i kommunen.

De jaktbare viltartene i kommunen representerer betydelige verdier, først og fremst som kilde til rekreasjon og naturopplevelser, men også i form av ren kjøttverdi.

Utleie av jaktrettigheter foregår i liten grad i kommunen, men med tiden kan dette bli et viktig tilskudd til landbruksnæringen. Dette må naturligvis foregå ut i fra et overordnet hensyn til viltet og dets leveområder.

Viltet som trivselsfaktor i tilknytning til bebyggelse og nærområder har stor betydning for mange menneskers livskvalitet. En jevnlig kontakt med natur er med på å øke forståelsen for å ta vare på miljøet og naturressursene.

Skogbruket står i en særstilling når det gjelder forvaltningsansvar i forhold til viltets leveområder. Dette gjelder spesielt områder med gammel naturskog. Her finner en ofte leveområdene til sårbare arter av bl.a. rovfugl, spetter og andre hullrugere. Ved hogst i de særlig viktige og viktige områdene bør storskala flatehogst unngås. Grunneierne anmodes, ved planlegging av hogst, om å ta kontakt med viltnemnda for påvisning av sårbare lokaliteter som tiurleiker, rovfuglreir m.m., samt råd og veiledning om vilthensyn i disse områdene.

Av konflikter med jordbruket kan følgende viktige momenter nevnes; kanalisering bekkeløp, bekkelukking og grøfting, vannforurensing, nydyrking, hogging av kantskog og fjerning av skog og kratt på åkerholmer i innmarka.

Andre konfliktområder som det bør jobbes med under planleggingsfasene, er: Friluftsliv / ferdsel, fritidsbebyggelse, spredt boligbygging, veibygging og andre tekniske inngrep.

De videre intensjonene er at viltkartet med følgerapporten skal nå fram til så mange interesserte som mulig, slik at den kan ligge til grunn og bidra til planlegging, undervisning, næringsutvikling og økte opplevelseskvaliteter.

Viktig er det også at det foretas en kontinuerlig revisjon, slik at en oppnår så tidsriktig bilde av viltforholdene i kommunen som mulig. Viltnemnda skal kontinuerlig føre inn nye viltobservasjoner i kartverket, og nye opplysninger oversendes viltforvalteren i fylket før 1 juni hvert år.

1. INNLEDNING, GENERELL DEL

1.1 FORMÅL OG LOVGRUNNLAG

Vi opplever i dag en økende forståelse for hvor viktig en levende og livskraftig natur er for vår eksistens og trivsel. Miljøpolitikk og forvaltning av naturressursene er tema som blir hyppig debattert.

Den ville faunaen er en viktig del av norsk natur. Viltet og viltproduksjonen har stor verdi både som en ressurs å høste fra og som kilde til rike naturoplevelser.

Mennesket har et forvalteransvar ovenfor faunaen. Vi har plikt til å bevare den også for kommende generasjoner. Dette ansvaret må være overordnet kortsiktige egeninteresser og nytteinteresser. Naturressurser er fra gammel tid ivaretatt ved religiøse og kulturelle tradisjoner. I vår "siviliserte" verden lever vi ikke lenger på naturens premisser, og våre handlinger kan få konsekvenser for alt liv i naturen, både lokalt og globalt. Denne sårbarheten gjør at forvalteransvaret er særlig viktig i dag.

Norge har en rik fauna i en variert natur fra fjell til hav. En forutsetning for at vi skal opprettholde levedyktige bestander av alle arter, er at dyrene sikres leveområder som tilfredsstiller den enkelte arts krav. Lovgrunnlaget som ivaretar viltinteressene i samfunnet er i første rekke Viltloven fra 1981 m/endringer. I formålsparagrafen, § 1, heter det:

"Viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares."

Videre heter det i Viltlovens § 7:

"Hensynet til viltinteressene skal innpasses i den oversiktlige planleggingen i kommune og fylke. Under utarbeiding av slike planer skal vedkommende myndighet på et tidlig tidspunkt søke samarbeid med viltorganene."

Naturvernloven av 1970 gir mulighet for områdevern og er derfor viktig i viltsammenheng. Det vil imidlertid aldri bli snakk om store arealer med totalfredning, og lover som regulerer bruken av utmarka er derfor av stor betydning. Som eksempler nevnes:

- Lov om motorferdsel i utmark av 1977
- Plan og bygningslov av 1985
- Lov om skogbruk og skogvern av 1965

Målet er at viltinteressene skal bli vurdert og tatt hensyn til i all arealplanlegging som griper inn i viltets leveområder.

For å kunne oppfylle § 7 kreves det solid kunnskap om viltet i det aktuelle plan-området. Kunnskapen må kartfestes slik at arealplanleggere i sitt daglige arbeid kan ta de nødvendige hensyn. Redskapen som skal dekke dette behovet er viltkartverket.

1.2 BAKGRUNN

Bakgrunnen for å lage et viltkart er å skape et dokument først og fremst til bruk i arealforvaltningen. Det skal fremme viltinteressene i den samlede ressursdisponeringen. Tradisjonelt har viltnemnda stått sentralt i arbeidet med viltsaker på det lokale plan. Viltnemnda var fram til 1993 finansiert av staten, og var et bindeledd mellom kommunen og den sentrale viltforvaltningen, representert ved Fylkesmannens miljøvernnavdeling og Direktoratet for naturforvaltning.

Fra og med 1993 ble ansvaret for den kommunale viltforvaltning overført til kommunene, og hvordan den kommunale viltforvaltning skal organiseres i fremtiden er ennå uvisst. I Skiptvet ble det vedtatt at den sittende viltnemnda i første omgang skulle fungere ut året 1993. For enkelhets skyld, og siden "viltnemnda" er et godt innarbeidet begrep, vil det fremtidige "viltorganet" i kommunen heretter omtales som viltnemnda.

Siden viltnemnda fungerer som høringsinstans i plansaker som har betydning for viltet, er et godt viltkart det beste redskapet de kan ha for å dokumentere viltinteressene i konflikter ved arealdisponeringen.

Viltkartet er også ment å være et verktøy i den enkelte grunneiers arealplanlegging. Ved å innarbeide hensyn til viltet ved planlegging av avvirkning, skogsbilveier osv. kan viltinteressene sikres uten at det bør gå ut over lønnsomheten i det enkelte prosjekt. Viltkartet inneholder mange opplysninger om viktige biotoper for viltet som feks. tiurleiker og fiskeørnreir. Disse sårbare opplysningene kan grunneierne få tilgang til ved å kontakte viltnemnda. Viltnemnda kan også gi råd om hvordan grunneier best skal kunne ta hensyn til viktige viltbiotoper i sin arealplanlegging.

I et viltkartverk blir det samlet mye verdifull informasjon om naturgrunlaget i den enkelte kommune. Denne informasjonen kan helt klart nyttes til langt flere formål enn bare arealplanlegging.

Materialet kan tilrettelegges for en mer allmenn bruk, bl.a. til undervisningsformål i skolen og markedsføring og salg av kommunen som reisemål. Også for naturforskningen har viltkartet stor verdi.

De tidligere viltkartene i Østfold er preget av en ensidig fokusering på det jaktbare viltet. I tillegg er kartene dårlig kjent blant folk flest og mange av opplysningene foreldet pga. manglende revisjonsrutiner. Dette er forhold vi håper å få endret på gjennom denne revideringen.

I tråd med det utvidede viltbegrepet i viltlovens § 2 hvor vilt er definert som alle viltlevende landpattedyr, fugler, amfibier og krypdyr, skal det nye viltkartet vise artsmangfoldet i kommunen. Ikke alle artene kan kartfestes, men vedlagt kartet finnes det også en statusrapport over alle arter registrert i kommunen.

1.3 UTFORMINGEN AV VILTKARTVERKET

Viltkartverket, bestående av rapport og kart, er en samling og systematisering av den kunnskap som allerede eksisterer om viltet i en kommune. Første trinn i prosessen er å bygge opp et kontaktnett med folk som kjenner og er interessert i viltforholdene i området. Dernest å intervju ressurspersoner på viltsiden og samle inn opplysninger.

Mye informasjon ligger nedtegnet i tidligere arbeider fra områdene, så litteraturstudier kan være en viktig del av arbeidet. Bare i mindre grad er innsamlingen basert på egne undersøkelser og kartlegging ute i felt.

Før opplysningene blir publisert i rapport og på kart blir de nøye gjennomgått og vurdert av et arbeidsutvalg. I Skiptvet er dette arbeidsutvalget sammensatt av en representant fra viltneimnda, fylkets viltforvalter, miljøkonsulenten i kommunen, en representant fra grunneierne, samt en representant fra formannskapet. Med denne sammensetningen mener vi å få arbeidet fram et produkt som har en høy nøyaktighetsgrad og som fungerer best mulig i den rollen det skal spille.

I det gamle viltområdekartet er alle opplysninger tegnet inn på ett kartblad. For å beholde oversikten når artsantallet og opplysningsmengden øker, blir viltet i det nye viltkartverket inndelt i tre temagrupper som får hvert sitt temakart. Ett temakart for hjortevilt, ett for småvilt, og ett for truete og sårbare arter.

Opplysningene i temakartene danner samlet grunnlaget for et avledet kart, det offisielle viltområdekartet, hvor viltets leveområder er det viktige. På dette kartet deles kommunen inn i tre ulike kategorier viltområder:

Særlig viktige viltområder

Disse områdene har høyeste prioritet i viltforvaltninga, og representerer tilsammen et tverrsnitt av kommunens natur og fauna. Følgende retningslinjer gjelder for disse områdene:

- ♦ I disse områdene tillegges viltinteressene avgjørende vekt i arealplanleggingen.
- ♦ Her ønskes det ikke noen form for tekniske inngrep som vil føre til forringelse av viltkvalitetene i områdene.
- ♦ Også tiltak som vil føre til økt forstyrrelse eller økt ferdsel i områdene skal unngås.
- ♦ Her er det ved planlegging av tiltak / aktiviteter, særlig viktig med en tidlig kontakt med viltmyndighetene.

Viktige viltområder

Disse områdene er også høyt prioritert som viltområder, men har ikke fullt så mange viktige kvaliteter for viltet som de særlig viktige viltområdene. Viltinteressene tillegges stor vekt i arealplanleggingen, og i hovedsak gjelder de samme retningslinjene her, som for de særlig viktige viltområdene.

Andre viltområder

Dette er områder hvor viltinteressene ikke har avgjørende betydning i arealforvaltningen. At det i kommunen er satt av særlig viktige og viktige viltområder betyr ikke at vilthen-syn ikke må tas ved planlegging av inngrep i andre områder i kommunen.

Det er viktig å presisere at selv om et område blir gitt status særlig viktig eller viktig viltområde, legger dette ingen restriksjoner på den tradisjonelle næringsvirksomheten i områdene. Grunneierne oppfordres likevel til å ta spesielle hensyn til viltet i disse

områdene, og oppfordres ved planleggingen av inngrep til å ta kontakt med viltnemnda. Viltnemnda vil da kunne påvise eventuelle viktige lokaliteter som tiurleiker og fiskeørnreir m.m., og vil også kunne gi råd om hvordan viltinteressene kan ivaretas på best mulig måte.

Kriterier for prioriteringen av områdene

Avgjørelsen om hvilken kategori et område faller inn under tas av arbeidsutvalget. Prioriteringen av områdene blir et avveiningsspørsmål som i stor grad må støtte seg på arbeidsutvalgets skjønn. Det er satt opp fire kriterier for prioritering, hvorav de to første anses som hovedkriterier.

- ♦ Området er viktig biotop for flere viltarter, dvs. spesielt artsrike områder.
- ♦ Området er viktig biotop for en eller flere truede eller sårbare arter.
- ♦ Området er et typeområde for kommunen, og inneholder levedyktige populasjoner av de artene som naturlig har tilhold i områdetypen.
- ♦ Områdets størrelse har betydning, da et stort område er mindre utsatt for at arter går ut ved naturlige bestandssvingninger. Et stort område er også mindre sårbart for forstyrrelser.

I tillegg blir det lagt vekt på om områdene/viltartene er av lokal, regional eller nasjonal betydning.

Når et område blir gitt kategorien "særlig viktig viltområde" er det ut i fra en nøye faglig vurdering. Områdene er særlig sårbare for inngrep og/eller er viktige nøkkelområder for viltet som det er mulig å gi en grense på kartet. Her er alle former for inngrep som kan skade viltet uønsket, og alt som planlegges må straks oversendes viltnemnda på høring.

Viltet er ingen statisk ressurs som blir registrert en gang for alle. Hele naturen, og spesielt dyrelivet, er i stadig forandring, og et viltkart krever derfor kontinuerlig revisjon for å gi et tidsriktig bilde av viltforholdene i kommunen. Det er et mål for denne omgangen med kartlegging å innarbeide rutiner som sikrer en slik løpende revidering.

Viltnemnda må sørge for at alle opplysninger om vilt som kommer inn blir ført i artslista og tegnet inn på grunnlagskartet (A-kartet). Viltnemnda bør også gå aktivt inn for å holde viltkartet oppdatert ved feks. å spørre ressurspersoner på viltsiden om konkrete opplysninger angående viltet. Eksempler på viktig informasjon som bør føres inn i viltkartverket:

- ♦ Nye arter i kommunen
- ♦ Bestandsendringer hos de enkelte arter
- ♦ Viktige viltområder som ikke har kommet med på viltkartet

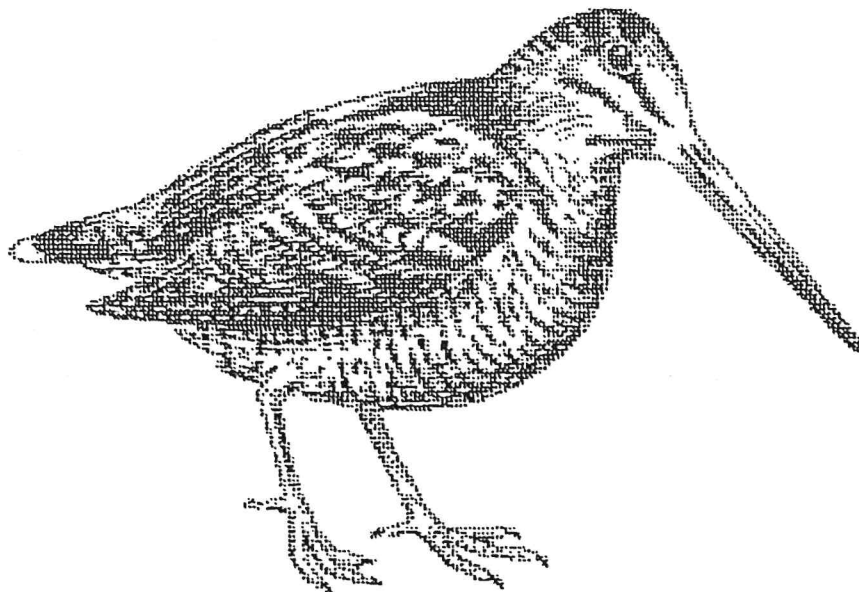
Den første juni hvert år skal en kopi av all ny informasjon på artslista sendes viltforvalteren i fylket. Dette er meget viktig for å holde den landsomfattende databasen for vilt oppdatert.

Rapporten er en viktig del av viltkartverket. Her står de viktigste viltområdene beskrevet og det er argumentert for hvorfor et område er gitt prioritet. I tillegg tar rapporten for seg litt generelt stoff om viltet i kommunen, naturgrunnlaget og spesielle konflikter som truer viltinteressene. En viktig del av rapporten er en fullstendig statusliste over faunaen i kommunen med kommentarer. Rapporten inneholder også en liste over truede arter i Norge som arealforvaltningen i kommunen kan ha innvirkning på.

Ikke all informasjon i viltkartverket egner seg til offentliggjøring. Det blir lagt stor vekt på å beskytte sårbare arter og biotoper mot ulovlig og uvetting forstyrrelse og ødeleggelse. Særlig utsatt her er rovfuglreir, tiur- og orrfuglleiker, hekkeplasser og yngleplasser for truede arter etc. Disse opplysningene blir ikke tatt fram før de er direkte truet av eventuelle inngrep.

Det komplette viltkartverket, som inneholder mange "sårbare opplysninger", oppbevares nedlåst av viltnemnda i kommunen. Fylkesmannens miljøvernavdeling har også et eksemplar og hos fylkesmannen blir opplysningene lagt inn i en egen database.

Rapportene med det avleda viltkartet skal fordeles til alle som jobber med arealplanlegging i en kommune. Flere viltområder grenser mot nabokommunene. Miljøvernlederen og viltnemnda i disse kommunene bør derfor ha et eksemplar, slik at områdene kan bli tatt hensyn til uavhengig av kommunegrensene. Det er også ønskelig at spesielt interesserte kan få et eksemplar ved å kontakte kommunen.

2. METODIKK FOR ARBEIDET I SKIPTVET

2.1 STYRING / ORGANISERING AV PROSJEKTET

Viltkartleggingen i Skiptvet har blitt ledet av en prosjektansatt, som har vært engasjert i ca. 2 måneder. Arbeidet har blitt lagt fram og bearbeidet i et arbeidsutvalg med følgende sammensetning:

- Ida Edfeldt	(Miljøkonsulent)
- Åsmund Fjellbakk	(Fylkesm. miljøvernadv.)
- Edgar Gjerstad	(Leder i Skiptvet viltnemnd)
- Kjell Holm	(Grunneier-representant)
- Olav Pedersen	(Ordfører, Skiptvet)
- Ola M. Wergeland Krog	(Prosjektleder)

2.2 INNSAMLING AV INFORMASJON

De viktigste kildene til utarbeiding av viltområdekartet med rapport, har vært:

- Intervjuer av personer med god kunnskap om de lokale viltforhold.
- Eksisterende rapporter som naturvernregistreringer, ornitologiske publikasjoner etc.
- Egne feltregistreringer.
- Arkivmateriale og tidligere viltkart fra viltnemnda.

2.3 KARTFRAMSTILLING

Viltkartet er utarbeidet i målestokk 1 : 50000. Kartframstillinga er gjort etter manuskart utarbeidet av prosjektlederen i samarbeid med arbeidsgruppa for prosjektet. Som grunnlag for manuskartet er det benyttet tre ulike artsgruppe-kart, som er et resultat av inn-samlet informasjon.

2.4 GRUNNLAG FOR PRIORITERING AV OMRÅDER

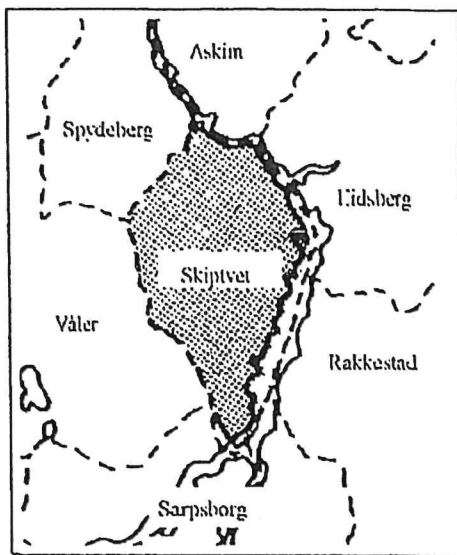
Områdene er delt inn i 3 ulike kategorier: Særlig viktige, viktige og andre viltområder. Disse prioriteringene av områder er gjort av arbeidsgruppa, ut i fra kriterier vedrørende de enkelte områders betydning, mangfold, sårbarhet i forhold til viltinteressene i kommunen. Dette er nærmere beskrevet i innledningen.

3. NATURGRUNNLAGET

3.1 BELIGGENHET OG UTSTREKNING

Skiptvet kommune ligger Østfold fylke, og grenser i nord til Askim kommune, i nordøst til Eidsberg, sørøst til Rakkestad, sør til Sarpsborg, vest til Våler, og i nordvest til Spydeberg kommune.

Kommunens totale areal er 102,4 km², hvorav ca. 34 km² er dyrket mark, 46 km² skog, og 22 km² vann, myr, fjellgrunn og lavbonitet skog. Det er 9 tjern i kommunen som tilsammen utgjør under én km². Landets største og lengste elv Glomma renner inn i kommunen i nord, renner langs kommunen i en bue østover og renner ut av Skiptvet helt i sør.

3.2 KLIMA

Klimaet i Skiptvet må karakteriseres som en mellomting mellom innlandsklima og kystklima. Det kystklimatiske innslaget er størst langs Glomma, med en gradvis overgang til innlandsklima mot høydedraget i vest.

Meteorologisk institutt har ingen målestasjon i Skiptvet, men hevdet ved henvendelse at observasjonene fra Askim, Eidsberg og Rygge er noenlunde representative også for Skiptvet. Middelsestemperaturen for januar var i perioden 1961 til 1990 - 5,3°C, og for juli 16,0°C (Askim). Årsnedbøren er ca. 751 mm (Eidsberg).

Det var gjennomsnittlig 81.5 dager med snødekke i året i perioden 1931-1960 (Rygge). Dette er ennå ikke beregnet nøyaktig for normalperioden 1961 - 1990, men vil i følge Meteorologisk institutt ikke bli merkbart forandret til tross for de siste årenes snøfattige vintre. Dette skyldes delvis at normalperioden 1961-90 både lokalt og globalt sett har vært vesentlig kaldere enn perioden fra 1931- 1960. De siste 6-7 årenes snøfattige vintre har imidlertid hatt stor betydning for mange viltarter.

3.3 GEOLOGI OG LANDSKAP

Skiptvet kommune ligger i det sørøstnorske grunnfjellsområdet, og berggrunnen består hovedsakelig av gneiser og granittiske bergarter av ulike sammensetning og opprinnelse. Berggrunnen har dominerende sprekkretning i sør-sørvest og sørøst. Disse sprekkene har bestemt daler og åsrygger. Glomma følger en slik sprekk. Av nyttbare mineraler og bergarter har det gjennom tidene vært drevet noen mindre skjerp. De siste ble lagt ned under krigen. Det ble da utvunnet glimmer. Forøvrig har det forekommet bl.a. kobber og nikkel.

Landskapet i kommunen ble endelig utformet da isen trakk seg tilbake fra Ra-trinnet til Ski-Ås trinnet. Smeltevannet fra isbreene brakte med seg materiale som ble avsatt i havet som dekket kommunen. Dette materialet var i hovedsak leire, som i hovedsak kan deles i

to typer. Den ene er finkornet blåleire (Arcaléire), og den andre er skiveleire med fine sandlag (Portlandialeire). Blåleiren finnes opp til ca. 125 m.o.h., men det finnes leire opp til ca. 200 m.o.h.

Under landhevningen ble de avsatte massene vasket fra høyere partier og nedover, og de tykkeste leirelagene finnes derfor i dalbunnene. Utbredelsen av jordbruksarealene henger nøye sammen med forekomsten av marine avsetninger fra denne tidsperioden.

Landområdene ligger mellom ca. 20 m.o.h. og opp til 223 m.o.h. ved Langtjernsåsen helt vest i kommunen. Hovedhvelningsretningen for kommunen er sørøst, med avrenning til Glomma.

3.4 VEGETASJON

Som nevnt tidligere skråner kommunen i hovedsakelig sørøstlig retning fra de skrinne furubevokste kollene på åsryggen i vest ned mot Glomma i øst.

Nede ved Glomma er det stedvis tykke elveavsetninger som i flomperiodene ligger under vann. Det er her klare soneringer i vegetasjonen fra undervannsvegetasjon via pusleplantetesamfunn i flomsonen til bakenforliggende starrsummer.

Flere grunne evjer strekker seg innover fra Glomma, med Fossevja som den største. Disse evjene er gjerne bevokste med gress og starr i flombeltet, med en meget frodig brem av lauvskog hvor gråor, selje, vier, osp og bjørk dominerer ovenfor flomsonen. Ovenfor denne bremsen av lauvskog er det ofte et belte enten med frodig granskog i blanding med lauvtrær, eller dyrket mark og beiter.

Der strandsonen består av fjell dominerer ofte gran eller furu i blanding med lauvtreslag som bjørk, osp, selje og noen steder ask, lønn og eiketrær.

To større bekkesystemer renner ut i Glomma. Haugsbekken i Vidnesåa, og Librubekken/Rødsbekken i Fossevja. Av disse er Haugsbekken den største. Bekkene renner særlig i de nedre delene gjennom ravinelandskap og er gjerne omkranset av frodig lauvskog dominert av gråor. Disse bekkedalene er ofte meget frodige og næringsrike, og er stedvis nesten ugjennomtrengelige med en rik høgstaudevegetasjon.

Oppe på "platåene" ovenfor elva og ravedalene finnes mesteparten av de dyrkede arealene i bygda. Innimellom er jordene avbrutt av skogteiger som for det meste er dominert av granskog.

På de skogbevokste høydedragene mot vest finner vi furu dominert bærlyngskog, med lavfuru-skog på den skinneste jorda. Liene og søkkene mellom fururyggene domineres av blåbærgran-

skog, stedvis med rikt innslag av lauvtrær som bjørk og osp. Også på de mer skrinne åsryggene finner en ofte små fuktige søkk bevokst med osp eller vier, i utstrekning gjerne atskillig mindre enn ett dekar. Nettopp innslaget av de tallrike små søkkene og skjæringene i skogområdene, som er typisk for denne delen av Østfold, fører til en variasjon i skogbildet som har stor betydning for mange arter. Rene løvskoger utenom langs vannkantene er relativt sjeldent forekommende i kommunen.

Der dreneringen er naturlig dårlig og mikroklimaet er kaldt, har det blitt dannet myrer. Nedbørsmyr er den dominerende myrtypen i kommunen. Dette er næringsfattige myrer som får vanntilførselen fra nedbør. Myrene er delvis bevokste med furu og bjørk, og ombrotrofe vegetasjonssamfunn dominerer. Mange av disse myrene var tidligere vann og tjern, og det ser ut til at gjenngroingshastigheten har økt voldsomt i senere tid.

Variasjonen i naturtyper fra de frodige leireslettene og ravinedalene nedover mot Glomma til de tørre, skrinne fururyggene mot Våler og Spydeberg i vest, skaper et mangfold av leveområder for mange ulike arter både av planter og dyr.

4. SÆRLIG VIKTIGE VILTOMRÅDER

De aktuelle viltarter i hvert enkelt område har ulike krav til sitt leveområde ut fra behovet for næring, skjul, hekke- og yngleplasser m.m. For mange viltarter vil biotopkravene veksle med årstidene. I kapittel 1 er det gått nærmere inn på hvilke kriterier som er lagt til grunn for prioriteringer mellom områdene.

De særlig viktige viltområdene har høyeste prioritet i viltforvaltninga, og utover tradisjonell næringsvirksomhet, ønskes det ikke noen form for tekniske inngrep som vil føre til forringelse av de viktige viltkvalitetene i områdene. Dette gjelder ikke bare tekniske installasjoner, men også tiltak som vil føre til økt forstyrrelse eller økt ferdsel i områdene. Her er det særlig viktig med en tidlig kontakt med viltmyndighetene.

Ved utøvelse av tradisjonell næring i disse områdene bør grunneier ta særlige hensyn til viltet. Ved planleggingen av inngrep oppfordres grunneier til å ta kontakt med viltnemnda, som vil kunne påvise eventuelle viktige lokaliteter som tiurleiker, orrfuglleiker, rovfuglreir m.m. Viltnemnda vil i slike tilfeller også kunne gi råd om hvordan viltinteressene kan ivaretas på best mulig måte.

Hvert område er vurdert i forhold til om det er av lokal, regional, eller nasjonal verdi, og numrene på områdene refererer til områdenes nummer på viltkartet.

Til slutt er det for hvert område satt opp hvilke spesielle hensyn som bør tas, og eventuelle tiltak som kan/bør iverksettes for å bevare områdets egenart og verdi for dyrelivet.

4.1 OMRÅDEBESKRIVELSER

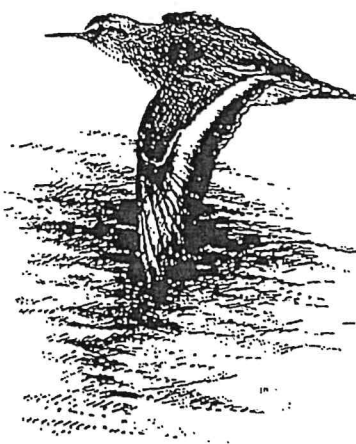
1. Storesand

Storesand ligger ved Glomma mellom Ulvetangen i nord, og Glennetangen i sør. Området består for en stor del av mudder og leirbanker som er dannet av bunnfelt løsmateriale i elva, og som blottlegges ved lav vannføring.

Langs vestsiden vokser barskog med rikt innslag av lauvtrær helt ned til vannkanten, mens dyrkede arealer grenser inntil på nordsiden. Strandsonen domineres av starrsump, mens det utover i flomvannsonen finnes pusleplantesamfunn som går over i undervannsvegetasjon lenger ut.

Glommavassdraget er en hovedled for trekkfugl gjennom Østlandet, og Storesand er i denne forbindelse en viktig beite og rasteplass underveis. Området er for det meste isfritt om vinteren, og fungerer derfor også som overvintringsområde for fugl. Det har blitt observert opptil 100 overvintrende sangsvaner, men også laksand, stokkand og kvinand overvintrer. Det er totalt registrert 40 arter våtmarksfugl, hvorav 12 arter andefugl og 14 arter vadefugl.

Størstedelen av viltområdet er allerede etablert som naturreservat med formål å bevare et viktig

trekk- og overvintringsområde for ande- og vadefugl, men dette særlig viktige viltområdet omfatter også deler av skogen på vestsiden. En sårbar art har flere ganger blitt observert i dette skogområdet, og hekker sannsynligvis også her. Skogområdet har også en viktig funksjon som buffersone mot naturreservatet. Området vurderes som regionalt viktig.

Hensyn og tiltak:

Området er følsomt for forstyrrelser i form av økt ferdsel, og tiltak som øker ferdselen bør unngås. I denne forbindelse kan det planlagte feltet for 13 hytter på Øvre Svartedal føre til noe økning i ferdselen, men da det ikke vil være anledning til å anlegge båt plass i naturreservatet nedenfor hyttene vil økningen i ferdselen sannsynligvis bli av mindre betydning (Se vedlegg 1; *Forskrift om vern av Storesand naturreservat i Skiptvet kommune, Østfold fylke.*).

2. Trestiklet - Jutulåsen

Større sammenhengende skogkledd åsdrag med vesentlig grunnlendt skogsmark av lav bonitet vest i kommunen. Området grenser mot kommunene Våler og Spydeberg.

Vegetasjonen domineres av bærlyngbarblandingskog som går over i lavfuru-skog på åsryggene. I de tallrike senknin-gene og drågene finnes innslag av blåbærgranskog og granssumpskog. Her finnes også mange både små og store myrområder, og det er fem tjern i området. Myrene er delvis bevest med furumyrskog, og skogen har stedvis et stort innslag av lauvtrær som bjørk og osp, med vier og or på fuktigere mark. Noen få gårdsbruk og bolighus ligger i utkanten av området. En asfaltert vei fører gjennom området, samt noen få gårds- og skogsbilveier.

Området utgjør den østlige delen av et stort sammenhengende og relativt lite berørt skogområde. Dette er det største skogområdet i Østfold, vest for Glomma, og på grunn av sin størrelse og rike tilbud av ulike biotoper er området et kjerneområde for mange arter knyttet til skog. Det er velkjent at storfugl og orrfugl alltid finnes her, selv i dårlige år. Området har på denne måten en kildefunksjon og forsyner omkringliggende skogområder med fugl etter eventuelle bunnår.

I Skiptvets del av området har det blitt registrert 7 spillplasser for orrfugl, 8 tiurleiker, og 5 jerpebiotoper. Dette er uvanlig mange i forhold til arealet, og understreker ytterligere områdets betydning for disse artene.

Sammen med arealene i nabokommunene er området sannsynligvis også det viktigste vinterbeiteområdet for elg i hele regionen, og forsøk med radiomerking utført ved Nor-

ges Landbrukshøgskole viser at elg fra et stort omland trekker hit straks snødybden når ca. 20 cm.

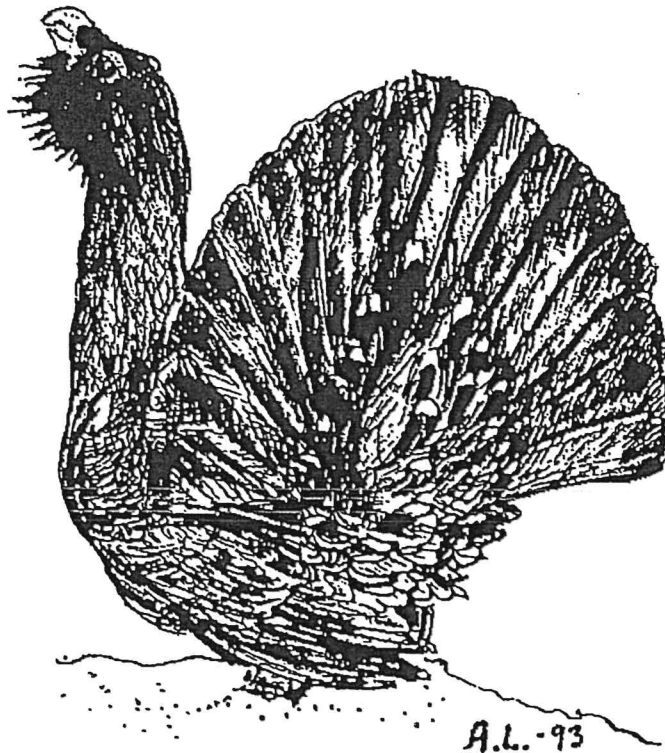
Hønsehauken hekker i området, og på en lokalitet skal det også ha hekket trane. Av andre arter som er registrert hekkende i området kan nevnes skogsnipe, stokkand, krikkand og kvinand. Beveren har etablert seg i Bergsjøtjernet med to hytter. Beverhyttene ligger i Våler, men hele tjernet fungerer som beiteområde for arten.

Områdets nøkkelrolle som kjerneområde for mange arter, samhörigheten med områdene i nabokommunene, samt dets mange og viktige kvaliteter for viltet gir grunn for prioriteringen. Vurderes til å ha regional betydning.

Hensyn og tiltak:

Skogbruket som har det viktigste forvalteransvaret i området, og viltinteressene bør veie tungt ved planlegging av hogst og andre forstmessige tiltak. Det bør dessuten arbeides for at det ikke blir satt i verk tiltak som øker ferdsele eller fragmenterer området ytterligere.

Viltet kjenner ikke til begrepet kommunegrenser, og bør forvaltes deretter. Et initiativ er allerede tatt på kommuneplan for å planlegge en felles forvaltning av det store skogområdet som dette særlig viktige viltområdet er en del av.

5. VIKTIGE VILTOMRÅDER

Disse områdene er også høyt prioritert som viltområder, men har ikke fullt så mange viktige kvaliteter for viltet som de særlig viktige viltområdene. I hovedsak gjelder de samme retningslinjene her som for de særlig viktige viltområdene.

Områdenes nummer refererer til nummereringen på viltkartet.

5.1 OMRÅDEBESKRIVELSER

3. Hasledalen - Bogsåsen

Barskogsområde vest i kommunen mot grensen til Våler. Området er en naturlig forlengelse sørover av det særlig viktige viltområdet Trestiklet - Jutulåsen. Vegetasjonstypen domineres også her av barblandingsskog med rikt innslag av lauvtreslag som osp, bjørk, selje og vier, men med et større innslag av høgbonitetsskog.

Området er mer påvirket av menneskelig aktivitet enn Trestiklet - Jutulåsen området, skogen bærer litt mer preg av kulturskog, særlig på høyere boniteter.

Området er kjent som et meget viktig skogsfuglområde, og det er registrert 3 orrfugleiker, 1 tiurleik, og en meget god jerpebiotop i området. De skrinnere høydene i området med furu og lauvkratt, er viktige vinterbeitebiotoper for elg. Rugde er også observert hekkende i området.

Et nedlagt småbruk som ble fraflyttet i 1948 ligger i området, og den dyrkede marka er her tilplantet med gran. Det ligger en turhytte midt i området med en skogsbilvei helt fram, og i forbindelse med hytta er det flere merkete løyper, samt en natursti med informasjonsplakater om flora, fauna og kulturminner i området. Dette har medført at området er et populært utfartssted, særlig om sommeren.

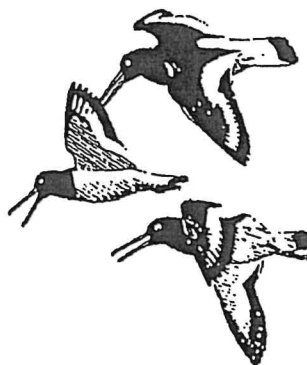
Tilgrensende områder i Våler kommune har de samme kvaliteter, og det oppfordres til et samarbeid om forvaltningen.

4. Fossevja - Espenes

Dette viltområdet omfatter flere ulike landskapstyper som er typiske for Glommas nedre deler. Felles for alle landskapstypene er at de hovedsakelig har betydning for vannfugl, men også andre arter er observert i viltområdet.

Et eksempel her er tårnfalk som har blitt observert hekkende i området i de senere år.

Fra nord til sør omfatter dette viltområdet følgende arealer som vil bli beskrevet hver for seg: Fossevja m. Nes, Skipperudevja, Skaustangen-Engsbukta, og Espenestangen-Ruenebukta. Arealet beskrives hver for seg av praktiske grunner, forvaltningsmessig bør de sees på som en enhet.

Fossevja m. Nes:

Fossevja er ei større evje med raviner, bievjer og gruntvannsområder. Fossen som har gitt opphavet til navnet dannes der Rødsbekken renner gjennom en trang kløft i berggrunnen helt innerst i evja. Selve evja er gitt verneverdi 2 i en rapport om verneverdige naturforekomster i Østfold (Fylkesmannen i Østfold 1976), og gruntvannsområdet utenfor Nes er vurdert som regionalt viktig i den forrige viltplanen for kommunen (Holthe et al. 1986). Evja er omgitt av blandingsskog med gran, osp, gråor, bjørk, selje, rogn m.fl., samt rester av gammel beitemark. Frodig høgstaudevegetasjon vokser langs breddene. På grunnområder, som f.eks. innerst i evjubunn finnes strandsumpvegetasjon som blottlegges ved lavvannstand i Glomma.

Området er viktig jaktområde for hegre, og en hegrekoloni har hekket i området fram til den ble ødelagt av hogst omkring 1990. Gruntvannsområdene i evja og utenfor Nes er først og fremst viktige for ulike arter vannfugl, men området er også en viktig biotop for mange andre arter. Området har en stor bestand med ringdue, og mange arter spurvefugl hekker i skogen omkring evja. Også arter som rådyr, grevling, og ulike flaggermusarter finnes i området.

Lensemuséet på Nes ligger i viltområdet og har planer om noen utvidelser. Blant annet er det planer om ei brygge. Dette vil føre til endel ferdsel, men siden aktiviteten vil foregå på et relativt begrenset område, vil dette sannsynligvis ikke medføre forstyrrelser av betydning for viltet utenfor muséets område.

Skipperudevja:

Dette er ei mindre evje med et gruntvannsområde utenfor som delvis blir liggende under vann i flomperiodene. Selve evja er omkranset av et belte som domineres av gråor, osp og selje. Feltsjiktet består av høgstaudesamfunn, og selve evja domineres av strandsumpvegetasjon. Gruntvannsområdet utenfor er bevokst med strandsumpvegetasjon, som går over i undervannsvegetasjon lenger ut. Dette området har først og fremst funksjon som beite og rasteplass for vannfugl, men innover i den smale evja hekker det årlig stokkand og krikkand. Mange arter spurvefugl vil også kunne finne egnete hekkelokaliteter i lauvskogen som omgir evja, og området er viktig for hegre på næringssøk.

Noen få lensepåler som fortsatt står igjen er potensielle hekkeplasser for arter som tjeld og fiskemåke, og bør ikke fjernes.

Skaustangen-Engsbukta:

Skogbevokst tange i Glomma, med ei større grunn bukt innenfor. Bukta innenfor er delt i Skausbukta med Skausevja innerst, og Engsbukta lenger sør. Gruntvannsområdet i buktene er gitt verneverdi 2 i en rapport om verneverdige naturforekomster i Østfold (Fylkesmannen i Østfold 1976), og vurdert som regionalt viktig i den forrige viltplanen for kommunen (Holthe et al. 1986).

Skaustangen er skogbevokst, og domineres ut mot elva av gran, mens vestsiden inn mot buktene er bevokst med blandingsskog. Landet rundt buktene veksler mellom lauvskog, beitemark i raviner ned mot vannet. Skausevja innerst i Skausbukta er ei lang smal evje nordover omgitt av beiter og dyrket mark.

Våtengene og mudderflatene i buktene er viktige beite og rasteplasser for vannfugl. Sangsvaner raster her på trekk, og oppholder seg i området på vinterstid, så lenge det er isfritt. Flere arter ender observeres jevnlig i bukta, tildels i store flokker, og en sjeldenhet

som knekkand ble observert her i april 1983. Noen holmer i buktene er viktige hvileplasser for måkefugl, og over 100 individ gråmåke blitt observert her samtidig. Stokkand hekker årvisst i Sandakerbekken innerst i Skausevja. Stokkanda har også blitt observert hekkende ca. 100 meter fra vannkanten, oppover i skogen på Skaustangen.

Espenestangen-Ruenebukta:

Landskapet rundt bukta skifter mellom bratte furubevokste berg på vestsiden, beitemark innerst, og blandingsskog med en del store lauvtrær og furuer utover på tangen. I det bratte bergget på vestsiden er det ei gammel nikkelgruve.

Gruntvannsområdene i bukta er viktige beiteområder for vannfugl, og flere par stokkand, og krikkand hekker årlig i området. Det har blitt observert at fiskeørna til tider bruker trærne på neset som hvile/utsiktspost, når den fisker i bukta. Storspove hekker årvisst i Ruenebukta. Også strandsnipe hekker hvert år i området.

5. Breimosen - Bergsåsen

Barskogsområde hvor vegetasjonen skifter fra frodig gransumpskog i våte dråg, via bærlyng-barblandingsskog, til lavfurskog på åsryggene. Et stort myrområde ligger i den nordlige delen av området, med noen mindre myrer ligger spredt omkring, som f.eks. sørøst for Heistadenga hvor det forekommer noen små intakte myrarealer. Ved Bergsåsen finnes forekomster av urskogspreget impedimentskog.

Det ligger noen gårder og mindre bruk i området, og veien mellom Meieribyen og Dyrbekkrysset går tvers igjennom området. Det er ellers noen få kilometer med grusveier i området, hovedsakelig gårdsveier.

Området har viktige funksjoner for arter som tradisjonelt finnes i barskog. Området blir av flere omtalt som viktig kjerneområde/oppvekstområde for skogsfugl. Det er registrert 3 spillplasser for orrfugl, samt 2 tiurleiker i området, og det ble i 1993 registrert spill på begge tiurleikene og på 2 av orrfuglleikene. Flaggspett, svartspett og perleugle hekker årvisst. Hubro har blitt observert i området hvert år fra første på 1970-tallet, og ble sist sett i 1989. Også hønsehauk og spurvehauk sees jevnlig. Høggorm og stålorm sees årlig, og det er registrert flere revehi i området.

Området ligger nære inntil kommunesenteret, og blir derfor brukt endel som turområde. For at området skal kunne bevares som et viltrikt område bør det imidlertid ikke tilrettelegges for økt ferdsel.

6. Haugsbekken

Frodig ravnedal med en større bekk. Området omfatter den nederste delen av Haugsbekken før den renner ut i Vidnesåa, samt den nederste delen av Hoelsbekken før den renner sammen med Haugsbekken nedenfor Kranserud.

Ravinen er for det meste bevokst med granskog med noe beitemark innimellom. Deler av området er også omtalt som verdifullt ravinelandskap med gam-

melt beitelandskap i den langsiktige delen av gjeldende kommuneplan. Langs bekken er det et frodig belte av gråorskog, med innslag av bjørk, osp, selje, vier, hassel, trollhegg mm. Feltsjiktet langs bekken består av høgstauder som brennesle, mjødukt, vendelrot, bringebær mm. Vegetasjonen er meget frodig og kan nærmest karakteriseres som en norsk jungel.

Bekken drenerer store deler av kommunen, og til tider er vannkvaliteten dårlig, men fortsatt lever minst tre arter fisk i bekken.

Området er en meget viktig biotop for mange arter spurvefugl, og en sjelden art som vinterele hekker antakeligvis årvisst langs bekken. Det ble registrert to hekkende par her i 1993. Også vannfugl som stokkand og strandsnipe hekker i området.

Hubro ble observert i området i 1992, men hekker neppe her. Kattugle er vanlig forekommende og opptil fire individ ble observert her samtidig i 1993.

Ekorn er observert ynglende i området, og flaggermus sees jaktende over vannflaten og mellom trekronene hele sommeren. Kombinasjonen av våtmark og løvskog i dette viltområdet er en nøkkelbiotop for mange arter flaggermus (de Jong 1993).

I tidligere tider har vannkrafta i bekken blitt utnyttet, blant annet til et sagbruk, men restene etter disse er kulturminner som ikke har noen negativ innvirkning på dyrelivet i området. Et bilunderstell, samt annen søppel er kastet i bekken øverst i området der veien krysser bekken, og burde fjernes.

Vannføringa kan i tørre perioder bli meget liten i bekken. Kulper i bekkeløpet har derfor stor betydning for overlevelsen til dyrelivet i vannet, noe som igjen har innvirkning på livet i området. Et vanningsanlegg henter vann fra den største kulpen i området, og dette har ført til at denne har blitt helt tørrlagt i de kritiske periodene. Det bør derfor settes i verk tiltak som forhindrer at denne tømmes under nederste utløpsnivå.

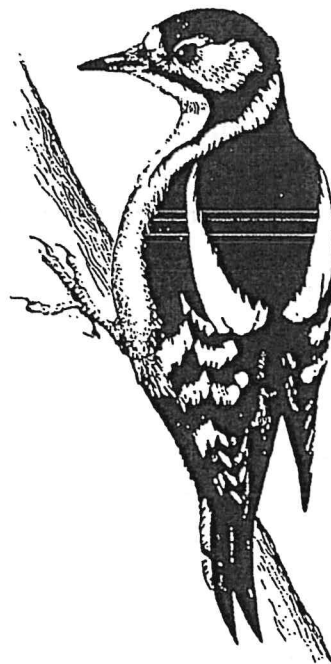
7. Bergedalsåsen

Småkupert barskogsområde med varierende topografi fra flater med dyrket mark til bratte ulender. Området grenser i vest til kommunene Sarpsborg og Våler. Det er tre gårder i området, samt noen hytter rundt Bergatjern.

Vegetasjonen består av blåbærgranskog i senkningene og lavfurskog på høydedragene. Det er stedvis stort innslag av lauvtreslag som osp, bjørk, vier og or. Store ospetrær er spredt over hele området, og særlig langs høgspenstraséen vest for Fjellstad er forekomsten av stor osp uvanlig rik. Det er to tjern i området, samt noen mindre myrer som delvis er grøftet og begynner å gro igjen.

Det er mange revehi i området, og i den senere tid har det blitt fanget endel mår i feller her.

Gaupa har hatt fast rute gjennom området, og

gaupe blir også relativt ofte observert i det tilgrensende området i Våler og Sarpsborg. Hønehauken hekker i området, og hekket sannsynligvis både i 1992 og 1993. Den store tettheten av rovdyr i området indikerer rik tilgang på byttedyr, og området er også kjent for å være et meget godt skogsfuglterreng. Det er registrert flere gode jerpebiotoper, 2 tiurleiker og 2 orrfuglleiker i området. Den ene orrfuglleiken ryktes å ha vært spesielt stor, og det skal i tider ha vært over hundre haner på leiken her. Stokkand hekker årvisst i Bergatjern, og det er bra bestand med svartspett og grønnspett i området.

Viltområdet ser ut til å tåle økningen i ferdsel som skyldes hyttebebyggelsen, og dette beror sannsynligvis på at det naturlige utferdsålet for hyttene er ned mot Glomma. Den sørlige delen av viltområdet ned mot Glenne/Skår-feltet er lagt ut som hyttefelt i LAP-planen for kommunen (Langsiktig arealdisponeringsplan for Skiptvet kommune 1990-2010). Det anbefales imidlertid å revurdere den planlagte utvidelsen av hyttefeltet inn i viltområdet. Et allerede eksisterende hyttefelt ved Tjernsbekktjern grenser også inn til viltområdet. Et eldre utsiktstårn er plassert på Bergedalsåsen som er det høyeste punktet i området, men for å unngå ytterligere forstyrrelser og trafikk i dette viktige viltområdet bør det ikke tilrettelegges for mer ferdsel.

5.2 VIKTIGE TREKKVEIER FOR HJORTEVILT I SKIPTVET

Nedenfor følger en liste over viktige trekkveier for hjorteviltet i Skiptvet, samt inn og ut av kommunen. Det er her lagt spesiell vekt på de stedene hjorteviltet krysser veier eller vann. Dette skyldes både at dette er spesielt viktige punkter i trekkrutene, og fordi det ofte er ved slike steder trekkrutene blir lagt merke til. Erfaringsmessig ser det ut til at hjorteviltet bruker de samme trekkveiene både under sesongtrekkene vår og høst, når den blir jaget fra et område, og ved mer sporadiske beitetrekk gjennom hele året.

Bokstavene på trekkrutene refererer til bokstavene ved de inntegnede trekkveiene på viltkartet.

- A Viktig trekk for hjortevilt på bred front over veien nord for Libru.
- B Viktig elgtrekk over veien mellom Kvisleråsen og Jonsrudåsen.
- C Viktig trekkvei for hjortevilt med årvisse påkjørseler av rådyr, og år om annet elg, senest i 1989.
- D Viktig elgtrekk over veien mellom Meieribyen og Dyrbekkrysset hvor det ofte kjøres i hjel elg, senest i 1993.
- E Viktig rådyrtrekk over veien ved Frorud med påkjørseler i 1989 og 1991.
- F Viktig trekkvei for rådyr ovenfor Engskleiva med flere påkjørseler, senest i 1991.

- G Viktig trekkvei for elg over veien ved Berg hvor det ble kjørt i hjel elg senest i 1992.
- H Viktig trekkvei for elg over veien ved Haugsbråten.
- I Viktig trekkvei for elg. Døgn / beitetrekk, det har også blitt kjørt i hjel elg her.
- J Viktig trekkvei for rådyr.
- K Viktig trekkvei for rådyr, påkjørt 2 dyr i 1992 og 1 dyr i 1993.
- L Viktig trekkvei for elg over elva mellom Skiptvet og Rakkestad.

6. TRUETE OG SÅRBARE ARTER I SKIPTVET

6.1 GENERELT

Utryddelsen av arter og tap av genressurser er et stadig økende problem, særlig i global, men også i nasjonal/regional sammenheng. Bare siden århundreskiftet er mer en 120 pattedyr og fugle-arter utryddet på jorden, og stadig nye arter trues. Tar en med insekter i regnestykket blir det anslagsvis utryddet tusenvis av arter hvert år.

Arbeidet med å bevare truete arter ble startet i Norge først på 1970-tallet, og først ute med liste over truete arter var Verdens Villmarks-fond i 1974. Denne er blitt revidert flere ganger. Så utga Direktoratet for Naturforvaltning (DN) i 1988 rapporten "Truede virveldyr i Norge" (Christensen og Eldøy 1988), denne ble revidert i 1992 og omfatter nå ikke bare virveldyr, men alle trua arter som det finnes tilgjengelige data på. Den siste rapporten har tittelen "Truete arter i Norge, Norwegian Red List" (Størkersen 1992).

Det ble i 1990 utarbeidet en rapport som omhandler trua virveldyr i Østfold, "Truede virveldyr i Østfold" (Viker 1990).

Det er forbundet med en viss fare for å "rope ulv" i utide når det settes opp en liste over truete arter for geografisk begrensede områder, og en beveger seg fort inn på området bevaringsfilosofi ved vurderingen av artene. Et eksempel er bjørkefink som står oppført som usikker i "Truede virveldyr i Østfold" (Viker 90). Bjørkefinken er en meget tallrik art i sitt habitat som er bjørkebeltet og høyereliggende barskog, habitat som egentlig ikke finnes i Østfold. Naturlige bestands-svingninger kan føre til at arten i perioder forsvinner fra sine mer marginale hekkeområder, uten at dette truer artens eksistens. Et annet eksempel er gråspurv. Denne arten ville antakeligvis ikke finnes i vår fauna hvis ikke menneskene hadde åpnet skogene og dyrket jorda (Svenson et. al. 92). Uansett hvor objektiv man altså prøver å være, vil en slik liste alltid være gjenstand for diskusjon.

Tabellen over truete arter i Skiptvet er derfor satt opp etter den status dyreartene har i Norge, "Truete arter i Norge" DN 1992 og disse opplysningene er sammenholdt med rapporten "Truede virveldyr i Østfold" fra 1988. Arter som ikke står i listen over truete arter i Norge er utelatt. Det er dessuten satt som et krav at forvaltningen av arealene i Skiptvet skal ha, eller skal ha hatt, betydning for artene som blir tatt med i listen.

6.2 DEFINISJONER

Klassifikasjon og kategori-inndeling i denne rapporten er tatt fra "Truete arter i Norge" (Størkersen 92), som igjen bygger på kategoriene i IUCN's "Red Data List" fra 1988 (IUCN 88).

Utryddet

Arter som ikke er påvist de siste 50 år. Står det et spørsmålsteget bak artsnavnet indikerer dette at arten forsvant for mindre enn 50 år siden. For noen er muligheten tilstede for at arten kan bli gjenfunnet.

Direkte truet

Arter som står i fare for å dø ut/utryddes. Deres muligheter til å overleve er små dersom de negative faktorene fortsetter å virke. Uttrykkene utryddelse og overlevelse brukes her i forbindelse med spørsmålet om hvorvidt formeringsdyktige bestander vil kunne opprettholdes eller ikke. Til denne gruppen regnes både arter som har en sterkt redusert bestand og arter som har fått mange av sine leveområder redusert eller ødelagt. Dersom slike arter skal ha mulighet til å klare seg, er de som oftest avhengige av forskjellige typer verne-tiltak. Svært ofte viser det seg imidlertid at årsakene til en tilbakegang er flere, og at de uheldige påvirkningene arten er utsatt for er vanskelige å få under kontroll.

Sårbar

Arter som kan gå over i gruppen "direkte truet" i nær framtid, dersom de negative faktorene fortsetter å virke.

Til denne gruppa regnes arter som er i tilbakegang med hensyn til antall eller utbredelse pga. direkte eller indirekte påvirkninger fra menneskets side. Til denne gruppa hører også arter som fortsatt er vanlige, men som synes å være sterkt utsatt for negative påvirkninger.

Sjelden

Arter med små bestander som for tiden ikke er direkte truet eller sårbare, men som likevel er i en utsatt situasjon fordi de er knyttet til begrensede, geografiske områder eller har en spredt og sparsom utbredelse i et større område.

Til denne gruppen regnes arter med små bestander eller arter med et begrenset utbredelsesområde. Bedømmelsen av hvilke fåtallige arter som bør regnes til denne gruppen er ofte ikke enkel, og vil tildels bli skjønnsmessig. Vanligvis tas det her med arter som har en liten, stabil bestand eller en liten bestand som kan vise tegn til tilbakegang i Norge eller i våre naboland. Fåtalige arter som antas å være i ferd med å øke i antall og utbredelse i Norge er derimot ikke tatt med i denne gruppen.

Usikker

Til denne kategorien regnes bestander som er kjent å være enten direkte truet, sårbar eller sjelden, men der det ikke foreligger nok kunnskap til å plassere arten i en av de tre kategoriene. Til denne kategorien regnes også arter der lite er kjent om bestandssituasjonen i Norge, men hvor forholdene i andre land gir grunn til årvåkenhet.

Utilstrekkelig kjent.

Til denne kategorien regnes bestander som en antar, men ikke vet sikkert, tilhører en av de ovennevnte kategorier. Dette pga. manglende informasjon.

Myrhawk (juv.)

Tabell 1: Oversikt over utryddete, direkte truete, sårbare, usikre og sjeldne arter i Norge, som forekommer i Skiptvet. Arter fra en av de nevnte kategorier som har blitt observert i kommunen og som arealforvaltningen i Skiptvet kan ha, eller har hatt betydning for, er også tatt med. De enkelte artenes status i Skiptvet er nærmere beskrevet i kapittel 7, "Status for villtet i Skiptvet".

Art	Status i Norge	Status i Østfold	Viktigste trussel
Glente	Utryddet	T. forsvunnet	Færre åtsler, biocider, reirplyndring
Topplerke	"		Usikkert
Stor salamander	Direkte truet	Direkte truet	Gjenfylling av dammer, biocidbruken i landbruket, sur nedbør og utsetting av fisk.
Åkerrikse	"	T. forsvunnet	Endrede bruksformer i landbruket, biocider.
Ulv	"	Forsvunnet	Etterstrebelse
Bjørn	Sårbar	Forsvunnet	Etterstrebelse
Oter	"	Direkte truet	Biotopødeleggelser, forurensing.
Liten salamander	"	Sårbar	Samme årsaker som stor salamander.
Slettsnok	"	Usikker	Bakkeplanering. Forveksling med hoggorm. Biocidbruk i landbruket.
Kongeørn	"	Ikke oppført	Etterstrebelse/forstyrrelse.
Fiskeørn	"	Sjelden	Forstyrrelser. Hogst av reirtrær.
Trane	"	Sårbar	Grøfting av myr. Forstyrrelser.
Dobbeltbekkasin	"	T. forsvunnet	Usikkert.
Hubro	"	Direkte truet	Høgspenledning. Etterstrebelse. Næringsmangel?

Art	Status i Norge	Status i Østfold	Viktigste trussel
Hvitryggspett	Sårbar	Direkte truet	Biotopforandringer, feks. treslagsskifte.
Svartspett	"	Ikke oppført	Mangel på reirtrær. Næring?
Hortulan	"	T. forsvunnet	Biotopforandringer, miljøgifter.
Hønehauk	Usikker	Usikker	Etterstrevelse, biotopødeleggelse.
Natteravn	"	Ikke oppført	Forstyrrelser? Næringsmangel?
Vendehals	"	Ikke oppført	Usikkert?
Gaupe	Utilstr. kjent	Sårbar	Etterstrevelse.
Piggsvin	"	Sårbar	Motorisert ferdsel. Biotopforandringer.
Vannflaggermus	"	Usikker	Lite er kjent om våre flaggermusarter, men hvis de er på tilbakegang kan det skyldes faktorer som; færre hule trær? Moderne hus er tette og veggene fulle av isolasjonsmateriale som gir få hulrom til skjul. Bruk av impregneringsmidler i byggematerialer.
Skjeggfl.mus	"	Usikker	
Skimmelfl.mus	"	Usikker	
Nordflaggermus	"	Usikker	
Dvergflaggermus	"	Usikker	
Langøret fl.mus	"	Usikker	
Sangsvane	"	Usikker	Forstyrrelse, blyforgiftning, kollisjon med kraftledninger.
Vepsevåk	"	Usikker	Usikkert.
Rapphøne	"	T. forsvunnet	Omlegginger i jordbruket. Marginalart?
Vaktel	"	Usikker	Omlegging i landbruket. Marginalart, var feks. nesten borte fra Sverige rundt 1800.
Skogdue	"	Usikker	Moderne skogsdrift, mangel på reirtrær.

Art	Status i Norge	Status i Østfold	Viktigste trussel
Dvergspett	Utilstr. kjent	Usikker	Antakelig mangel på dødt løvtrevirke. (Særlig stående dødt virke)
Gråspett	"	Ikke oppført	Antakelig mangel på dødt løvtrevirke.
Ilder	Sjelden	Usikker	Redusert våtmarksareal, biltrafikk.
Knekkand	"	Sjelden	Gjengroing, reduserte våtmarksareal.
Lerkefalk	"	Usikker	Biotopendringer, predasjon.
Myrhauk	"	Ikke oppført	Uvisst, (ikke sannsynlig hekkefugl).

I tillegg til listen ovenfor har Norge et spesielt ansvar for arter, hvor vi har mer enn 25% av den europeiske hekkebestanden. Av disse finner vi i Skiptvet følgende arter:

Fiskemåke, Gråmåke, Svartbak.

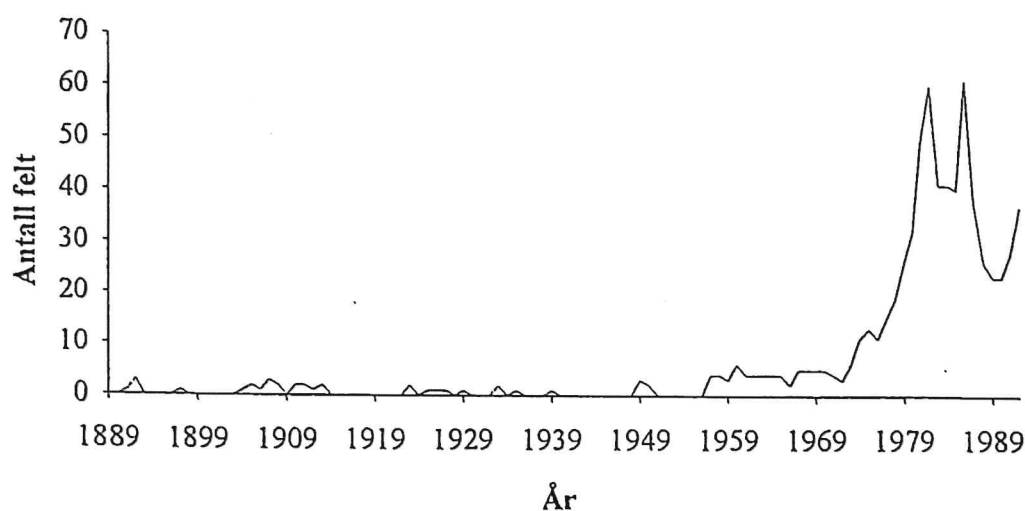
7. STATUS FOR VILTET I SKIPTVET

7.1 PATTEDYR

7.1.1 Hjortedyr

Elg

Elgstammen i Skiptvet, som i resten av landet, økte voldsomt fra den retta avskytingen ble innført på begynnelsen av 1970-tallet og nådde toppen i første halvdel av 1980-tallet (Se fig. 1).

Figur 1: Felt elg i Skiptvet kommune, i perioden 1890-1992.

Den store bestanden førte imidlertid til en sterk økning av beiteskader i kommunen, og verst gikk det utover dyrket mark. Forvaltning av elgbestanden i jordbruksområder dreier seg enkelt fremstilt om å veie verdien av hvert enkelt dyr som elgstammen øker med opp imot den totale økningen dette gir i form av beiteskader. Det ble derfor gitt større kvoter i noen år for å redusere bestanden. Den største kvoten ble gitt i 1986, hvor rekordantallet 61 dyr ble felt (Se fig. 2).

Det har de siste to årene vært en økning i beiteskadene i kommunen, og ulike tiltak som utlegging av menneskehår, samt oppsetting av "elgskremsler" har ikke vært tilstrekkelig for å snu denne utviklingen. På grunn av økningen i beiteskader, og på grunnlag av sett elg skje-maene fra de siste årene (Se fig. 2), vil viltnemnda i Skiptvet i samråd med viltforvalteren i fylket sannsynligvis gå inn for en økning i avskytingen på 10-20% kommunen sett under ett. Økningen i avskytingen vil bli størst i de områdene som har mest skader.

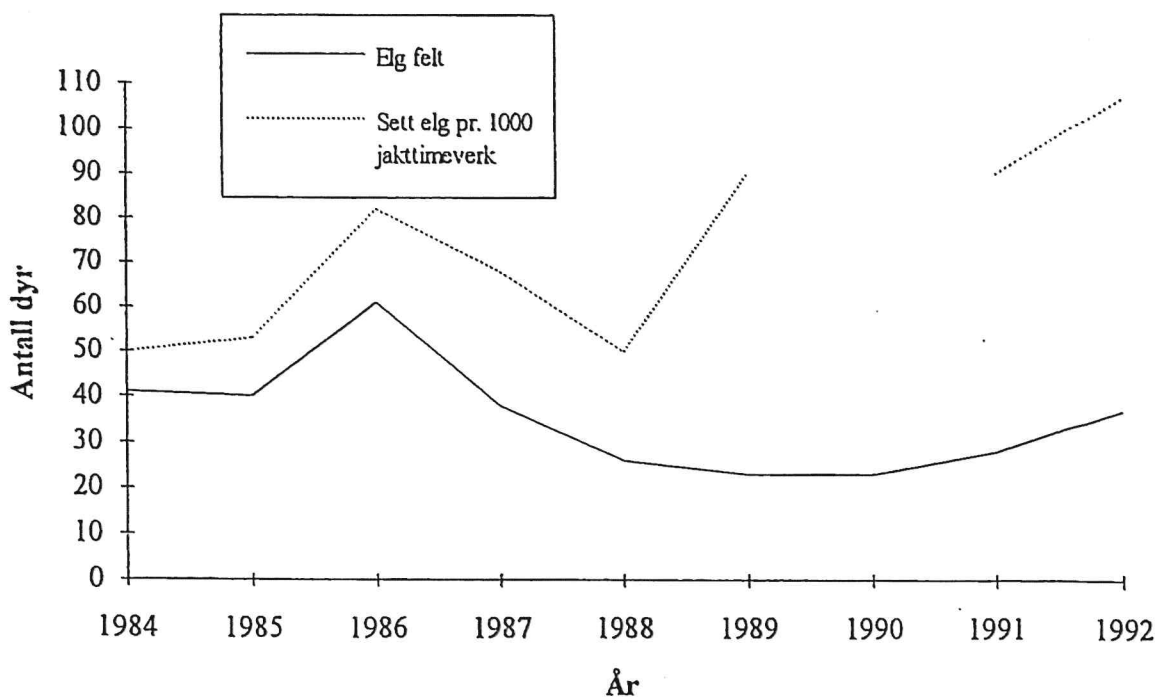

Vinterbeiteområder

I den varme årstiden da det er "mat overalt" finnes elgen spredt over hele kommunen, selv om det også på denne tiden er en større bestand i den vestre halvdel av kommunen. Om vinteren, og særlig i snøvintre trekker elgen i stor grad vekk fra jordbruksområdene, for å beite vier, osp, og furu i skogområdene i vest.

Disse store sammenhengende skogområdene som begynner vest og nordvest i kommunen, og strekker seg inn i nabokommunene Våler, Spydeberg og Hobøl, er meget viktige vinterbeiteområder for elgen. Her veksler naturen mellom tørre fururygger atskilt med fuktige drag med viktige vinterbeiteplanter som vier, osp og furu. Denne naturtypen finnes også i sørvest ned mot Tune. Tar en så med områdene rundt Breimosen og sørover mot Bergsåsen, skulle de viktigste vinterbeiteområdene for elg i kommunen være nevnt.

Det omtalte området i vest og nordvest, er viktige ikke bare for den "lokale" elgen, men elg fra hele regionen, og spesielt kystkommunene trekker hit når snødekket blir for djupt.

Figur 2: Felt elg sett i forhold til antall dyr sett pr. 1000 jakttimeverk i Skiptvet i perioden 1984 -1992. (Tall for 1990 finnes ikke).

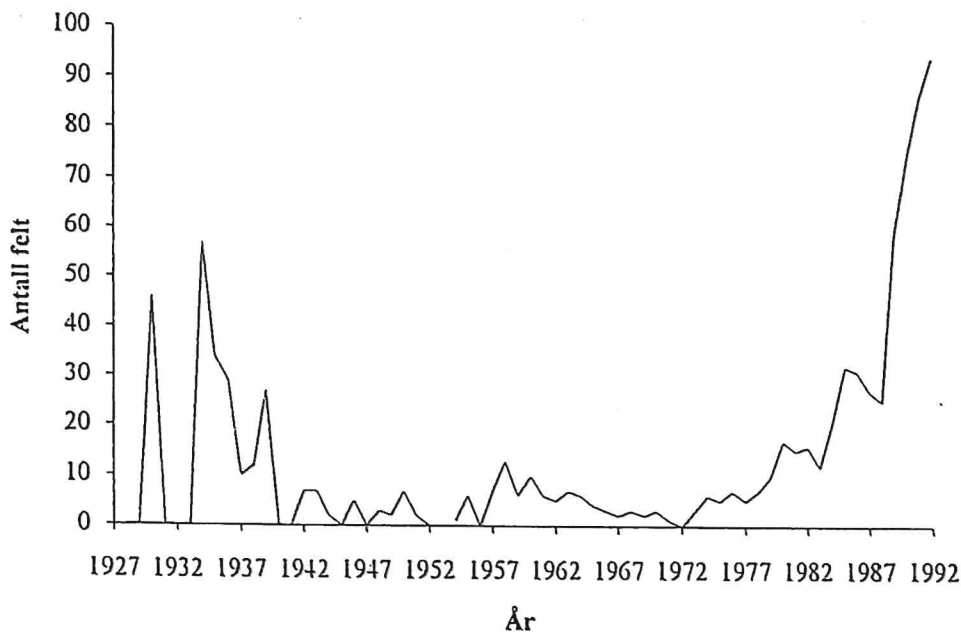
Trekkveier

Sesongtrekkene oppstår som følge av endringer i elgens tilgang på, og utnyttelse av beiteplanter gjennom året. Tilgangen på beiteplantene er ofte bestemt av snødybden, som gjerne er den utløsende faktor til disse trekkene. Radiopeilinger av elg utført av forskere ved Norges Landbrukshøgskole har vist at en snødybde på 20 cm utløser et trekk av elg fra hele regionen til de regionalt særlig viktige vinterbeiteområdene i grenseområdene mellom Skiptvet, Våler, Hobøl og Spydeberg (O. Hjeljord pers. medd.).

Mer lokale døgn- og beitetrekk foregår over hele kommunen. Disse trekkene foregår ofte langs mer eller mindre faste trekruter som gjerne er de samme år etter år. De stedene disse rutene krysser veiene i kommunen er nærmere beskrevet i kapittel 5. Elgen trekker også over Glomma, og et viktig trekk over elva foregår mellom Skiptvet og Rakkestad ved Glennetangen.

Rådyr

Rådyrbestanden er jevnt over svært god i Skiptvet, og som det går fram av figur 3 nedenfor har antall felte dyr økt voldsomt fra siste halvdel av 1980-tallet. Flest dyr noen gang ble felt i 1992 hvor det ble skutt 94 dyr.

Figur 3: Antall felte rådyr i Skiptvet i perioden 1927-1992.

To forhold er med på å forklare denne store bestandsøkningen. For det første har denne perioden utmerket seg med milde snøfattige vintre, slik at vinterdødeligheten har vært lav. For det andre har revebestanden vært liten på grunn av skabb. Nyere undersøkelser har vist at reven kan ha en sterkt begrensende effekt på rådyrpopulasjoner, da ved spesielle forhold opptil 50-60 % av rådyrkalvene kan bli tatt av rev (Lindberg 1993).

Rådyret trives best i kulturlandskap som veksler mellom innmark og blandingsskog, og dette gjenspeiles ved at den tetteste rådyrbestanden i kommunen finnes i finmosaikk-kulturlandskapet ned mot Glomma. I de større skogområdene vestover i kommunen er bestanden litt tynnere.

Fellingsprosenten er jevnt over mye lavere for rådyr enn for elg. I Skiptvet var den i 1992 ca. 60 % , og dette er høyere enn gjennomsnittet i resten av fylket.

Hjort

Det er ikke sannsynlig at Skiptvet har en fast hjortebestand, men det blir nå og da observert hjort i kommunen. Et område utmerker seg spesielt når det gjelder observasjoner av arten. Dette området ligger langs veien mellom Berg og Målehuset i Lund. Her ble det observert ett og to dyr hele sommeren gjennom i flere år på rad på begynnelsen av 1980-tallet. Det har også senere blitt observert hjort i dette området. Det har også blitt observert hjort på Jonsrudåsen flere ganger.

Hjorten i Norge idag er antakeligvis mer tallrik og utbredt over et større område enn noen gang tidligere. Ekspansjonen har ikke påviselig foregått på bekostning av andre hjortedyr, men har antakeligvis vært mulig fordi det etterhvert har blitt veldig lite husdyr på utmarksbeite idag.

7.1.2 Insektetere og flaggermus

Piggsvin

Arten blir sporadisk observert flere steder i kommunen, men en fast årvisst bestand har bare blitt kartlagt nord for Vollfeltet i Meieribyen.

Piggsvinet vanlig i Engskroken fram til 1970-tallet (JEN), men er nå borte. Ved Libru var arten relativt vanlig før, og siste eksemplar ble sett omkring 1978 (SSL). Men på Vister gård som ligger i nærheten, ble det i juni i år igjen sett et individ (SBE).

Piggsvinet er oppført under kategorien utilstrekkelig kjent i listen over truede arter i Norge (Størkersen 92), og som sårbar i listen over truede virveldyr i Østfold (Viker 90). Fra å være relativt vanlig i kulturlandskapet har arten hatt en markert tilbakegang i de siste tiårene. (De siste par årene har arten noen steder i fylket hatt en viss framgang) Tilbakegangen skyldes antakeligvis økt biltrafikk og mangel på egnede steder til vinterhiet. Egnete overvintringssteder er feks. løv- og kvisthauger i villahagene, men dagens velfriserte hager og parker gjør piggsvinene husløse når vinteren setter inn. I England hvor det i lengre tid har vært fokusert på denne (for piggsvinene) negative utviklingen, heter det nå: "Every garden should have a wild corner". Dette er nettopp for å sikre levevilkår for bla. piggsvin.

Piggsvin

Vanlig spissmus

Vanlig art i kommunen.

Dvergspissmus

Arten er kun påvist én gang i Skiptvet, men da arten regnes som svært vanlig i hele landet, gjelder dette sannsynlig vis også her.

Vannspissmus

Vannspissmusa regnes som vanlig i hele landet, men ingen observasjoner har blitt notert i Skiptvet. Da arten finnes i nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), og samtidig er

en vanlig art, er det meget sannsynlig at den også finnes her.

Flaggermus sp.

Av pattedyr i Norge er det ingen gruppe som er så lite kjent som flaggermusene, og i Skiptvet er det bare vannflaggermusa som med rimelig sikkerhet er artsbestemt (OWK). Av de andre åtte artene er det stor sannsynlighet for at nordflaggermusa er vanlig forekommende, da denne regnes for å være den vanligste arten i Norge. Etter nordflaggermusa og den omtrent like vanlige dvergflaggermusa er følgende arter også sannsynlige arter i kommunen. Langøreflaggermus, skjeggflaggermus og skimmelflaggermus. Det antas videre at brandtflaggermusa er like utbredt som søskenarten skjeggflaggermusa, slik at denne også burde kunne forekomme i kommunen. De to gjenstående artene bredøreflaggermus og børsteflaggermus er bare påtruffet et par ganger omkring Oslo, og er nok helst tilfeldige gjester.

Dvergspissmus

Vannflaggermus

Arten har flere ganger blitt observert jaktende nede ved Glomma feks. i Fossevja og Vidnesåa (OWK). Uten spesielt elektronisk lytteutstyr, en såkalt flaggermusdetektor, er det vanskelig å artsbestemme flaggermus uten å fange dem. Vannflaggermusa kan derimot med rimelig sikkerhet artsbestemmes på grunnlag av oppførsel og leveområde.

7.1.3 Haredyr og gnagere

Hare

Harebestanden var god i en periode etter at reveskabben reduserte revebestanden, men er ifølge harejegerne for tiden relativt liten, etter en markert nedgang i 1990. Det har blitt observert flere selvdøde harer i kommunen uten at dødsårsaken har blitt fastslått.

Bever

Arten er observert på to lokaliteter i kommunen. Den ene lokaliteten er Bergsjøtjernet hvor det ligger to beverhytter (JSV). Disse hyttene ligger i Våler kommune, men beveren bruker hele tjernet som beiteområde. Den andre lokaliteten er i Vammassjøen helt nord i kommunen, hvor det flere år har blitt observert aktivitet (EAN, SSL).

Ekorn

Ekornbestanden i Skiptvet er i dag relativt liten, noe som kan forklares med den store mårbestanden. Ekornet har mengde fiender i naturen, og svenske undersøkelser har vist at i gode ekornår kan ekornet være hovedfoden både til mår og hønsehauk (Hogstad 91). Av direkte konflikter mellom menneske og ekorn er trafikken og skogbruket de viktigste negative faktorene. Jakta på ekorn spiller ingen rolle i dag.

Husmus og brunrotte

Husmusa er vanlig i tilknytning til bebyggelse og menneskelig aktivitet men har blitt sjeldnere mange steder, og det er nærliggende å tro at den har tapt terreng i konkurranse

med liten skogmus. Rotta er mer spredt, men kan "blomstre opp" i tilknytting til forlagre og søppelfyllinger.

Stor skogmus

Arten regnes som sjelden i lavereliggende skogtrakter, og er ikke påvist i Skiptvet. Et eksemplar ble fanget i nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), men det er usikkert om arten finnes i Skiptvet.

Stor skogmus

Liten skogmus

Vanlig art i kommunen. Ser ut til å utkonkurrere husmusa.

Markmus

Vanlig art på gressmark og hogstfelter, gjerne noe fuktig mark.

Vånd

Vanlig art langs vannkanter med løsmasser, og i kantsonen mellom vann og dyrket mark over hele kommunen.

Klatremus

Burde kunne finnes i kommunen, men ingen observasjoner er gjort.

7.1.4 Rovdyr

Bjørn

Siste bjørn ble skutt i Østfold i 1859 (Statistisk Sentralbyrå 1978), ukjent når det sist var bjørn i Skiptvet.

Ulv

Ukjent når det sist ble observert ulv i Skiptvet.

Rødrev

Revebestanden er i oppgang, til tross for at reveskabben fortsatt er vanlig i kommunen. Det kan se ut som at de milde vintrene har ført til at individer med skabb klarer vintrene bedre, og på den måten fører smitten videre.

Ilder

Arten ble observert her og der i kommunen fram til begynnelsen av 1980-tallet, men ingen nyere funn. Ilderen har generelt en meget usikker forekomst med spredt utbredelse i Sørøst-Norge, og de relativt sett mange observasjonene i Skiptvet kan være rømt fra pelsdyrfarmene på Sletner eller Glenne som ble lagt ned en gang på 1950-tallet (EGJ).

Mink

Vanlig art ved vann i hele kommunen. Minken kan også påtreffes på streiftokt langt fra vann.

Røyskatt

Antakeligvis en fåtallig vanlig art i kommunen, men varierer i antall etter smågnageråra. Røyskatten blir av og til observert med unger, senest ved Libru i 1992 (ØBE).

Snømus

Finnes i kommunen, men usikker bestandsstørrelse. Spor sees omtrent årvisst i områdene nord for Kongsten i de årene det er sporsnø (SSL).

Mår

Nå er måren en vanlig art i skogområder over hele kommunen, men etter at revebestanden har begynt å ta seg opp igjen har mårbestanden det siste par årene trolig begynt å gå noe ned. For bare et par tiår siden var måren en "sjeldenhet" i kommunen, men den fikk et voldsomt oppsving når reveskabben slo ut revebestanden.

Oter

Oteren er ikke påvist i Skiptvet, men den forekommer i nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), samt spredt langs Glomma. Det er sannsynlig at oteren også har forekommet i Skiptvet.

Oteren spiser hovedsakelig fisk, krepsdyr og amfibier, og redusert fiskebestand i vassdragene er en viktig negativ faktor for bestanden. Også miljøgifter er vurdert som en mulig negativ faktor, sammen med ødeleggelse av leveområdene ved feks. bekkelukninger.

Oteren er idag en truet art (Størkersen 1992), og lite er kjent om bestandsutviklingen.

Grevling

Meget vanlig art i kommunen. Bestanden har flere steder blitt så stor at den har blitt et problem. Gravespor etter grevling på tørre fururygger vest i kommunen indikerer at bestanden er så stor at arten må ta i bruk områder med lavere preferanse.

Gaupe

Sportegn etter gaupe, sees nå og da i Skiptvet. I det sørvestre hjørnet av kommunen, langs Bergedalsåsen hadde gaupa et fast tråkk hvor den passerte med 2-3 ukers mellomrom i 1980 (EGJ). I det samme området, men på andre siden av kommunegrensen ned mot Mingenovet har det også vært flere gauperapporter de siste 3-4 årene (Wergeland Krog 1993). Det ble også sett spor etter gaupe på Langetjern i 1982 (KKR), og på Kvisleråsen i 1988 (ØKV).

Gaupas levevis er en stadig vandring langs en rute som kan være opptil flere titalls mil lang. Svenske undersøkelser har vist at en slik runde kan ta fra én til tre uker, med ca. to mil tilbakelagt distanse om dagen (Hogstad 91). Overføres denne undersøkelsen hit, er det vanskelig å snakke om en fast bestand i en kommune på Skiptvets størrelse, men observasjonene i Skiptvet tyder på skogområdene vest i kommunen inngår i jaktområdene til en eller flere individer.

Gaupa har en usikker status i landssammenheng, og de bestandsregulerende faktorer antas å være jakt eller tilgangen på byttedyr. Hvilken faktor som har størst betydning avhenger av bestandsstørrelsen (Kvam 1990).

7.2 AMFIBIER OG KRYPDYR

Liten og stor salamander

I Skiptvet er det registrert totalt 23 dammer som er potensielle salamanderbiotoper. Det er konstatert stor salamander i 8, og liten salamander i 18 av disse dammene. (I de fleste dammene med stor salamander var det også liten salamander.) I 3 av dammene er det usikkert om det fortsatt er salamander. Det store antallet salamanderdammer i forhold til landarealet i kommunen, setter Skiptvet i en særstilling i forhold til resten av fylket.

Begge arter salamander var antakeligvis vanligere før "Lov om sikring av brønner" trådte i kraft i 1958, noe som førte til at mange gårdsbrønner og dammer ble fylt igjen. Idag er liten salamander oppført som en sårbar art på landsbasis, mens den store har status truet. Viktigste truslene for begge arter er igjenfylling av dammer i kulturlandskapet, biocidbruken i landbruket og utsetting av fisk.

Padde

Arten er relativt vanlig ved vannansamlinger kommunen.

Frosk

Vanlig over hele kommunen.

Spissnutefrosk

Arten skal kunne finnes, men ingen observasjoner er gjort. Oppført som sjelden på landsbasis (Størkersen 92).

Firfisle

Finnes spredt over hele kommunen. Eks. "Tas ofte av katt på Libru" (ØBE).

Stålorm

Spredt forekomst i kommunen. Eks. sees ofte rundt huset hver sommer (ØKV).

Hoggorm

Relativt vanlig over hele kommunen.

Buorm

Var vanlig forekommende på forskjellige lokaliteter på 1950 og 1960-tallet, men blir nå relativt sjelden observert i kommunen.

Slettsnok

Sjelden forekomst i kommunen. Var relativt vanlig på en lokalitet på Berg, men usikkert i senere tid (EGJ). Sårbar art i landssammenheng (Størkersen 92).

7.3 FUGL

7.3.1 Lappdykkere

Toppdykker

Arten sees nå og da i Glomma, men hekker neppe i kommunen da få eller ingen lokaliteter i Skiptvet tilfredsstillende fuglens krav til hekkeområde.

Horndykker

Et par observert i Glomma ved Storesand 23.05.1976 (Suther 1977).

7.3.2 Pelikanfugler

Storskarv

Sees år om annet på trekk langs Glomma, eks. 35 individ observert ved Storesand 24.09.1980 (POS, TGR).

7.3.3 Storkefugler

Gråhegre

Vanlig fugl som observeres fiskende i alle typer vannforekomster i kommunen som gårdsdammer, bekker og nede i Glomma. En hekkekoloni fantes i flere år i Fossevja, hvor det ble rapportert hekking i 1989 (OCE). Denne er nå ødelagt pga. hogst, men det er sannsynlig at arten også hekker andre steder i kommunen.

7.3.4 Andefugler.

Kanadagås

Arten sees langs Glomma, men det er ikke observert hekkende fugl i kommunen. Kanadagåsa er idag en vanlig hekkefugl i nabokommunen Våler, og det er derfor sannsynlig at arten ikke finner tilfredsstillende hekkelokaliteter i Skiptvet. Viktigste årsak til dette er sannsynligvis de store vannstandsvariasjonene i Glomma.

Grågås

Grågåsa sees bare på trekket vår og høst. Mye gjess lander og beiter ved Eng (POS).

Sædgås

Arten ble observert på trekk ved Storesand 1. mai 1984 (POS, TGR).

Kortnebbgås

Arten er ikke observert i Skiptvet, men det er sannsynlig at arten mellomander i kommunen på trekket langs Glomma, da den har blitt observert i Glomma på Rakkestadsiden.

Knoppsvane

Ett til to par er flere år observert med unger i evja nedenfor Bru i Storesand naturreservat. Dette er eneste kjente hekkelokalitet i kommunen.

Sangsvane

Arten hekker ikke i Skiptvet, men flokker med sangsvaner raster og overvintrer noen steder langs Glomma. De viktigste områdene er Storesand og Engsbukta. Eks. ca. 100 individ observert ved Storesand våren 1975 (Suther 1977), 20-30 individ observert ved Eng like etter isløsing i 1983 (Hardeng 1986).

Arten har status "utilstrekkelig kjent" i Norge (Størkersen 1992). Arten er sårbar ovenfor forstyrrelser. Andre negative faktorer er som nevnt kollisjoner med kraftlinjer. Også blyforgiftning fra blyhagl som ligger i våtmarkene er en negativ faktor.

Gravand

Ikke påvist hekkende i Skiptvet, men sees på trekk langs Glomma (SSL).

Brunnakke

Vanlig på trekk langs Glomma i større eller mindre antall helst under vårtrekket. Eks. 8 individ observert ved Storesand 09.04.1983, og 12 individ observert ved Eng 24.04.1983 (Hardeng 1986).

Krikkand

Vanlig hekkefugl i vannforekomster i kommunen. Arten hekker årvisst i Langtjern (ØKV), i Glomma ved Eng (OCE), i ei mindre evje nord for Skaustangen, og ved Ruene (JEN).

Flokker på opptil 200 individ sees også på trekk langs Glomma, særlig om våren.

Stokkand

Stokkanda er sannsynligvis den vanligste andearten i Skiptvet. Arten hekker i vannforekomster i hele kommunen. Flokker på opptil 150 individ sees også årvisst på trekk langs Glomma, og særlig Storesand er en viktig rasteplass for arten i trekktida.

Knekkand

Sjelden gjest i kommunen. Et par observert ved Eng 24.04.1983 (Hardeng 1986). Oppført som sjelden i listen over truede arter i Norge (Størkersen 92), og har heller aldri vært annet enn en sjelden gjest i Norge siden den første gang ble observert i 1862 (Haftorn 71).

Taffeland

Sjelden gjest langs Glomma. To hanner og trolig to hunner i en blandet andeflokk i Glomma mellom Lystadtangen og Brekkemoa i Rakkestad 27.10.1991 (POS).

Toppand

Småflokker sees på trekk ved Glomma. Eks. 18 individ observert sør for Liverudtangen 15.04.1976 (POS). Arten er ikke observert hekkende i kommunen. Arten viser stor tilpassingsevne, og den norske hekkebestanden er voksende og ble i 1991 anslått til 5000 par (Hogstad 91).

Bergand

Småflokker sees langs Glomma under trekket, ofte sammen med kvinand. Eksempelvis; 4 individ observert i Glomma mellom Lystadtangen og Brekkemoa i Rakkestad 27.10.1991 (POS).

Svartand

Småflokker sees på trekk langs Glomma. Maks. antall 20 individ 16.10.1982 (POS, TGR). Arten hekker spredt i fjellet i Sør-Norge og nordover, notert som utilstrekkelig kjent i listen over truete arter i Norge (Størkersen 92).

Sjøre

Kun én observasjon foreligger. En hann observert midt i Glomma mellom Lystadtangen og Brekkemoa i Rakkestad 18.10.1981 (POS, TGR).

Kvinand

Årvis hekkefugl ved Langtjern (ØHO, JSV). Arten sees også på trekk i Glomma, ofte forholdsvis tallrik. Kvinanda er en huleruger, og tilgangen på reirhull feks. i hule trær har betydning for bestanden.

Laksand

Relativt vanlig langs Glomma i trekktiden, seint på høsten og tidlig på våren. Ikke observert hekkende i kommunen.

Lappfiskand

Sjelden, kun én observasjon fra kommunen. Ett hunnfarget individ observert i Glomma mellom Lystadtangen og Brekkemoa i Rakkestad 30.09.1979 (POS, TGR, THR).

7.3.5 Rovfugler

Fiskeørn

Arten sees relativt ofte jaktende i Glomma (SSL, POS). Fiskeørna har tidligere hekket på to kjente lokaliteter i Skiptvet, og det er mistanke om at den fortsatt hekker et sted langs Glomma i kommunen uten at det har lyktes å kartlegge reirplassen. Av de to kjente hekkeplassene er den ene ødelagt av hogst, mens den andre har blitt ødelagt av for mye ferdsel og forstyrrelser på grunn av hyttebygging. Fra å være en vanlig art i midten av forrige århundre hvor den hekket over hele landet-til og med i snaufjellet, var den nesten utryddet i Norge rundt 1930. Den gang var det bare 3-4 kjente hekkelokaliteter igjen i hele landet, og en av dem var Vansjø. Etter at arten ble fredet i Sverige i 1951 tok bestanden seg opp, og en ytterligere økning i bestanden kom etter at arten ble fredet i Norge i 1962. Den positive utviklingen kulminerte på slutten av 70-tallet, og siden har bestanden vært i tilbakegang. Generelt for Norge er den største trusselen for fiskeørna sur nedbør, vannforurensing, for-

Fiskeørnreir

styrrelser, og nedhogging av reirtrær. Av disse truslene er det først og fremst forstyrrelser og hogst som truer arten.

Antakeligvis vil svært få eller ingen skogbrukere i kommunen bevisst hogge ned et tre med et fiskeørnreir, men uvøren hogst i nærheten av reirtreet kan føre til at ørna skyr reiret. Fristilling av reirtreet kan også føre til at det blåser ned. Hogst av potensielle reirtrær er også negativt. I Vestfold har det vist seg at bygging av kunstige reirplattformer har ført til en lokal økning i antall hekkende par.

Økt fritidsferdsel, og særlig i hekketiden er også en potensiell fare for bestanden.

Holdningsskapende arbeid blant såvel grunneiere som fritidsbrukere av utmarka, er tiltak som burde få høy prioritet om vi skal kunne bevare denne fuglen i vår natur.

Kongeørn

Tilfeldig gjest i Skiptvet. Hekket i tidligere tider på østlandet, men arten hører nå helst hjemme i fjellskogen. Arten har også blitt observert i skogområdene mellom Skiptvet og Våler (ÅFJ).

Ett individ ble sett i billyset ved Libru i 1975 (SSL).

Vepsevåk

Ingen sikre observasjoner er gjort av arten i Skiptvet. Vepsevåkens anonyme livsførsel, samt faren for at den blir forvekslet med musvåk fører gjerne til at arten blir oversett og underestimert (Frydenlund Steen pers.med.). Vepsevåken sees regulært nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), og det er derfor sannsynlig at den også finnes her i kommunen.

Musvåk

Musvåken er et relativt vanlig syn i kommunen, men bare en hekkeplass er observert, og i dette tilfellet ble heller ikke selve reiret funnet (OCE). Da musvåken er en av våre vanligste rovfugler er det grunn til å anta at det finnes flere hekkelokaliteter i Skiptvet.

Fjellvåk

Tilfeldig gjest i trekktida i nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), og det er derfor sannsynlig at den også innimellom gjester Skiptvet. Arten er lett å forveksle med musvåk, og den kan i år med mye smånagere samtidig som det er sen snøsmelting i fjellet også hekke i lavlandet. Collett rapporterte i 1885 om hekkefunn i Aremark (Collett 1921), og i 1962 ble 5 hekkende par funnet i barskogene nord for Oslo (Haftorn 71).

Hønehauk

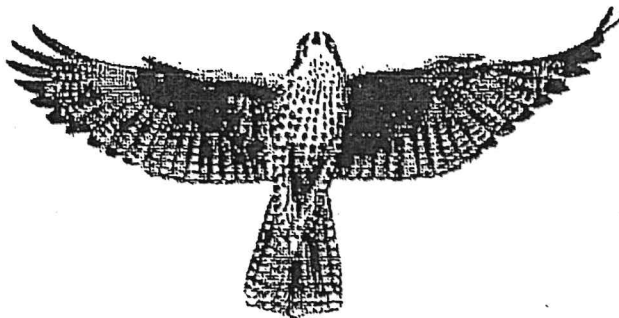
Viltkartleggingen har avdekket 3 sannsynlige hekkeplasser i kommunen, samt en sikker reirplass like utenfor kommunegrensen (i Våler). En av disse hekkeobservasjonene er fra 1975, og er ikke undersøkt siden. Territoriestørrelsen oppgis i Norges Dyr til ca 40 km² per hekkende par (Hogstad 91), Mens Bergo (1991) opererer med 20 km² i egnete områder. Mosaikken og fordelingen av de ulike landskapselementene i Skiptvet tilsier at hele kommunen bør betraktes som egnet område for hønehauken. Dette vil anslagsvis gi en hekkebestand på 3 til 5 par i kommunen, noe som stemmer godt overens med kartleggingen.

Arten er oppført som usikker både i landssammenheng (Størkersen 92), og i fylket (Viker 90).

Negative faktorer for arten synes å være moderne skogbruk, miljøgifter, samt etterstrebelse. Da bestandene av viktige byttedyr som ekorn og skogsfugl for tiden er små, er det sannsynlig at næringstilgangen også er en viktig begrensende faktor.

Myrhauk

Sjelden gjest i kommunen, én hannfugl observert ved Storesand 22.09.1983 (Hardeng 1986), og én hunn observert samme sted 16.09.1984 (POS). En hunnfugl ble også skutt i et kråkereir med et kråkeegg i nebbet på Berg våren 1965 (EGJ). Arten har i de senere årene blitt funnet hekkende flere steder i Norge, ser ut til å være i fremgang. Likevel er det en av våre aller sjeldneste hekkefugler, og den står oppført som sjelden i lista over truete arter i Norge (Størkersen 92).

Spurvehauk

Spurvehauken regnes som en av våre tallrikkeste rovfuglarter, men da den gjerne bygger nytt reir hvert år, resulterer dette i at det blir få hekkeobservasjoner. I Skiptvet er kun to hekkelokaliteter kartfestet, men arten rapporteres likevel som vanlig av flere informanter i kommunen; Sees omtrent hver 14 dag på Berg (EGJ), observeres jaktende rundt huset ca. to ganger i uka (ØKV).

Lerkefalk

Eneste observasjon i Skiptvet var ett individ som funnet utslått på verkstedgulvet på Berg i 1988, fuglen kom seg etter en stund og fløy videre (EGJ)

Arten er oppført som sjelden på landsbasis (Størkersen 92), og som usikker i Østfold (Viker 90). Arten var i følge Haftorn (1971) mer vanlig i forrige århundre.

Tårnfalk

Eneste observasjon fra Skiptvet er en sikker hekkeobservasjon fra 1987.

Tårnfalken var tidligere en vanlig hekkefugl i kulturlandskapet på Østlandets lavland (Hagen 52), og grunnen til tilbakegangen synes uklar.

7.3.6 Hønsfugler

Orrfugl

Orrfuglen finnes hovedsakelig i kommunens vestre halvdel, men finnes i gode år over hele kommunen. Grenseområdene mot Våler peker seg ut som et viktig kjerneområde for orrfugl. Det er også i dette området spillplassene er lokalisert. Totalt i Skiptvet er det kartlagt 15 spillplasser for orrfugl av betydning.

I Skiptvet som i resten av regionen hadde skogshønsene en bestands-topp rundt 1987-89. Deretter har bestanden gått sakte ned igjen, og er idag relativt liten. Erfaringsmessig følger svingningene i hønsefuglbestander svingningene i smånagerbestanden som går i 3-4 års sykluser, selv om dette er mindre markert i lavlandet. Svingningene forklares med at mye "mus" letter predasjonstrykket på skogshønsene. Også andre faktorer har innvirkning; været i kyllingperioden, forstyrrelser, biotopødeleggelser osv. Selv om orrfuglbestanden akkurat nå er inne i en nedgangsperiode, har Skiptvet sett over flere år likevel en bra orrfuglbestand.

Storfugl

Skiptvet synes å ha en relativt god stamme av storfugl idag, selv om denne arten også har hatt en bestandsnedgang siden toppårene 1987-89. Som for orrfuglen finnes storfuglen hovedsakelig i kommunens vestre halvdel, og grenseområdene mot Våler peker seg ut som et kjerneområde.

Det har blitt kartlagt 14 tiurleiker i Skiptvet. Disse ligger spredt på høydedragene i vest som naturgeografisk henger sammen med det store sammenhengende og særlig viktige viltområdet mellom kommunene Våler, Hobøl, Spydeberg og Skiptvet.

Tiurens viktige vinterbeiteområder ligger fordelt som kakestykker rundt sentrum hvor leiken ligger. Vinterbeiteområdet ligger sjelden mer enn én km fra leiken, og dette betyr derfor at de beste vinterbeiteområdene også er å finne i skogene vest i kommunen.

Jerpe

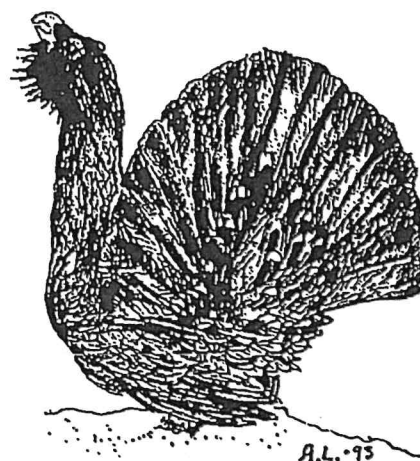
Jerpebestanden i Skiptvet er usikker, men det hevdes at 1992 skal ha vært et godt år for arten. Det er kartlagt 13 jerpebiotoper i kommunen. Sammenlignet med Våler som har over det dobbelte arealet men bare 6 kartlagte jerpelokaliteter (Wergeland Krog 1993), ser det ut til at bestanden i Skiptvet er relativt god. Det må likevel sies at med artens relativt anonyme livsførsel, samtidig som få jegere jakter bare jerpe, blir dette kun antagelser.

Jerpa er en barskogsart som har spesialisert seg på or, men den beiter også på bjørk og vier. Frodige bekkedrag med granskog og mye innslag av lauvtrær dekker jerpas behov både for næring og skjul, men det må understrekes at begge deler er like viktige. Det hjelper ikke bare å spare oreskogen hvis det hogges i området, Det må også stå igjen litt tett granskog som jerpa kan skjule seg i.

Det er derfor viktig å kartlegge jerpebiotoper, og ta hensyn til de allerede kjente ved planlegging av tømmerdrift eller vedhogst.

Rapphøne

Var tidligere en vanlig art i kulturlandskapet, og var f.eks. relativt vanlig å se på Rallås rundt 1960 (EGJ), men er nå omtrent forsvunnet. Ei høne med 2 kyllinger ble imidlertid observert ved Berg, og 2 voksne ind. ble observert ved Ringstad, begge i 1993 (KWA).

Status i landet; utilstrekkelig kjent (Størkersen 92), og i Østfold er den oppført som forsvunnet/trolig forsvunnet (Viker 90).

Omlegging til et mekanisert jordbruk med store flater, monokulturer og lite åkerreiner, økt bestand av predatorer i kulturlandskapet som rev og kråke, sprøytemidler og ugressbekjempelse blir regnet som de viktigste negative faktorene.

Rapphøna forsvant fra nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993) allerede like etter krigen, mens de nevnte omleggingene i jordbruket ikke kom særlig i gang før på begynnelsen av 1960-tallet. Norge representerer også nordgrensen for artens utbredelse, og bestandssvingninger i artens kjerneområder vil derfor kunne påvirke utbredelsen hos oss. Slike bestandssvingninger er beskrevet av Pontoppidan allerede på begynnelsen av 1700-tallet, og Collett omtaler innvandring av rapphøns til Norge i 1811 (Haftorn 71).

Omleggingen av jordbruket har derfor kanskje ikke skylden for at rapphøna forsvant fra Østfold, men antakeligvis har omleggingen hemmet arten i å reetablere seg i området.

Vaktel

Arten har antakeligvis aldri vært noen årvisst hekkefugl i Norge, og de fuglene som nå og da observeres i kommunen er sannsynligvis utsatt oppdrettsfugl.

Status utilstrekkelig kjent i landet (Størkersen 92) og usikker i Østfold (Viker 90).

Fasan

Fasan finnes spredt i kulturlandskapet i kommunen, og arten er rapportert hekkende i Skiptvet både i 1992 og i 1993.

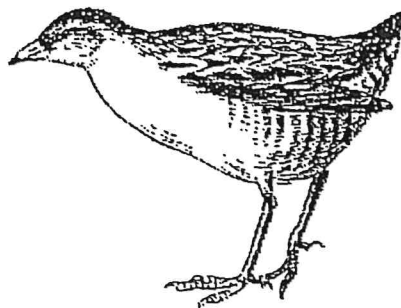
Opprinnelig er fasanen en østlig art som ble satt ut i Norge første gang i 1870-åra. Viltlevende fasaner er etterkommere etter utsatte fasaner både i Norge og i våre naboland. Da fasanbestanden gjerne blir slått ut i strenge vintre, er det sannsynlig at arten er avhengig av utsetninger for å overleve.

7.3.7 Trane- og riksefugler

Åkerrikse

Arten var tidligere vanlig overalt i lavereliggende strøk helt opp til Helgeland, men er nå regnet for å være forsvunnet som hekkefugl i Østfold (Viker 1990). Det er derfor gledelig å registrere at arten ble hørt spillende i området ved Libru 2-3 uker i månedsskiftet mai-juni i år (SSL). Omlegging til et mer variert landbruk, hvor viltinteressene innarbeides i større grad enn i dag, kan kanskje føre til at arten igjen blir å se i kulturlandskapet.

Åkerrikse er oppført som direkte trua i landsammenheng (Størkersen 92). Hovedårsaken til bestandsnedgangen er endrede driftsformer i landbruket, da særlig innføringen av slåmaskinen. Det er også mulig at økt press på arten under trekket, og i artens vinteroppholdsområder, kan ha betydning.

Åkerrikse

Trane

Trekkende traner mellomander mer eller mindre årvisst på jorder og myrer i kommunen. Det var tidligere en hekkelokalitet på ei myr som lå inntil dyrket mark i Lund. Siste hekking hvor det ble observert to kyllinger var i 1983. Siste traneparet ble antakeligvis skutt, og myra er nå drenert. Denne lokaliteten ligger ikke langt fra en hekkeplass i Våler som ble ødelagt av hyttebygging.

Arten er oppført som en sårbar art i listen over truede arter i Norge (Størkersen 92), og er i hekketiden meget var for forstyrrelser.

7.3.8 Vade-, måke- og alkefugler

Tjeld

Arten ble observert hekkende på en lensepåle utenfor Nes i 1977 og 1978, og hekket antakeligvis her fram til pålene ble fjernet i 1985.

Sandlo

Sees på trekk langs Glomma. Eks. 11 ind. obs. ved Storesand 14.08.1983 (POS, TGR).

Heilo

Vanlig på trekk langs Glomma om våren, sjeldnere på høsten. Eks. ett individ observert ved Storesand 31.07.1977 (POS, TGR).

Tundralo

Sjelden gjest på trekk langs Glomma ved Storesand 01.10.1978 (Hardeng 1980).

Vipe

Vipa er en vanlig hekkefugl i jordbruksområdene over hele kommunen, men bestanden ser ut til å ha gått endel tilbake de senere år. Større flokker med vipe har også blitt observert i trekkida ved Storesand (Suther 1977).

Myrsnipe

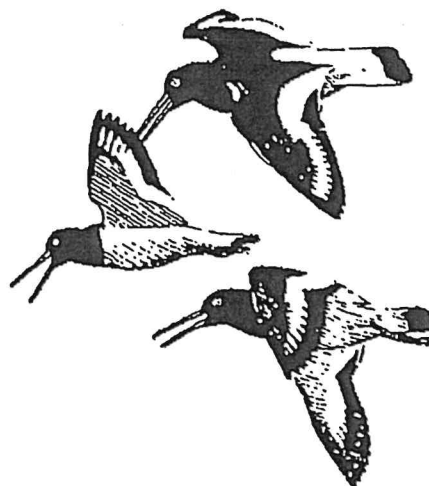
Småflokker ses på trekk ved Glomma, eksempelvis ble ca. 30 individer observert ved Storesand 16.09.1984 (POS).

Temmincksnipe

Sees fåtallig på trekk langs Glomma, eks. 2 individ observert ved Storesand 31.07.1977 (POS, TGR).

Brushane

Observeres år om annet på Storesand, eks.: Ett individ observert 31.07.1977, og 5 individer observert 14.08.1983 (POS, TGR).

Enkeltbekkasin

Vanlig hekkefugl flere steder i kommunen, og arten blir også observert på trekk langs Glomma, spesielt ved Storesand og Eng.

Rugde

Vanlig art i hele kommunen.

Storspove

To hekkefunn i Skiptvet. Hekker årvisst i Ruenebukta (JEN), og ved Librubekken (SSL).

Rødstilk

Fåtallig trekkfugl vår og høst ved Glomma. Eks. 4 individ observert ved Storesand 14.08.1983 (POS, TGR).

Gluttsnipe

Sees sporadisk på trekk langs Glomma, sjeldnere om våren enn om høsten. Eks. ett individ observert ved Storesand 14.08.1983 (POS, TGR).

Skogsnipe

Fåtallig hekkefugl ved skogsvann og myr. Én observasjon fra Skiptvet; Ett revirhevdende individ observert ved Trestikletjern 15.06.1993 (indikerer hekking) (OWK).

Grønnstilk

Arten har vært observert på trekk langs Glomma ved Grønnsund (SSL).

Strandsnipe

Vanlig hekkefugl i hele vannsystemet i kommunen.

Hettemåke

Ingen hekkefunn i Skiptvet, men arten observeres på trekk og næringssøk langs Glomma. Eksempelvis ble ca. 30 individ observert ved Storesand 13.06.1993 (OWK).

Fiskemåke

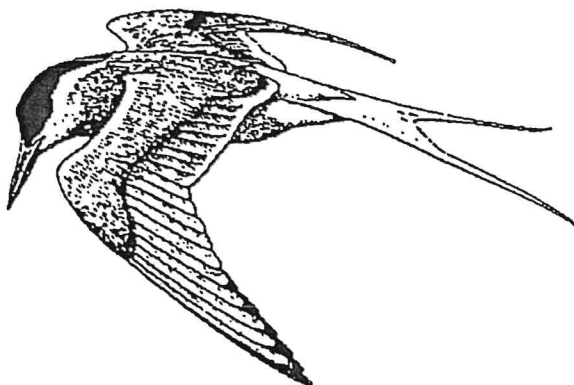
Vanlig hekkefugl langs Glomma. Hekket ofte på lensepåler i Glomma fram til disse ble fjernet i 1985-1986.

Gråmåke

Vanlig ved Glomma hele året, mest ikke-hekkende individer. Eksempelvis ble 139 individ observert på holmene i Engsbukta 05.08.1993 (OWK).

Svartbak

Observeres hele året langs Glomma, men hekker ikke. Ikke hekkende individer oversommer. Maks antall 15 individ observert 23.01.1993 (POS, BPL).

Makrellterne

Hekket på lensepåler i Glomma fram til 1985 da disse ble fjernet. Vanlig på næringsøk langs Glomma.

Lomvi

Kystfugl som av og til flyr opp og ned langs Glomma om høsten. 2 individ fløy flere ganger opp og ned langs Glomma i oktober 1989, bl.a. 24.10.1989 (TSL).

7.3.9 Duefugler

Ringdue

Bra bestand over hele kommunen.

Skogdue

Arten sees nå og da i kommunen, og observeres gjerne i ringdueflokker under jakta, men bestanden ser ut til å gå tilbake. Skogdua hekker helst i gamle lauvtrær i tilknytning til kulturlandskapet. Den er hullruger og avhengig feks. av gamle spettehull. Arten er oppført som utilstrekkelig kjent i Norge (Størkersen 92). Arten har tidligere vært vanligere enn ringdua i visse områder på det lavere sørøstlandet (Collett 21). Tilbakegangen skyldes antakeligvis reduksjon i tilbudet av reirtrær i kantskogen rundt kulturmark, men da arten i Sør-Norge når nord-grensen for sitt utbredelsesområde, kan andre forklaringsmodeller også være aktuelle.

7.3.10 Gjøkfugler

Gjøk

Vanlig over hele kommunen, men forholdsvis fåtallig.

7.3.11 Ugler

Hubro

Arten hekker sannsynligvis ikke lenger i Skiptvet, men enkeltobservasjoner forekommer omtrent årlig. Særlig i et område i kommunen har det årlig blitt observert Hubro fram til 1989, og dette kan være en mulig hekkelokalitet.

Hubroen regnes i dag som sårbar over hele landet. Bestanden har gått tilbake over hele landet, men sterkest på Østlandet. I 1964 hekket ikke arten lenger i Østfold. De viktigste årsakene til dette er antakeligvis redusert næringstilgang og høgspenning. Lokalt kan nok også jakt og etterstrebelser ha betydning. Arten har tatt seg opp endel etter at "Prosjekt Hubro" startet i 1975, og i 1988 ble det i Østfold registrert 10 lokaliteter med etablerte hubropar (Viker 90).

Haukugle

Invasjonsart som ikke hekker i kommunen. Flere individ ble observert nord i kommunen høsten 1987 eller 1988 (SSL).

Spurveugle

Hekker sannsynligvis spredt i hele kommunen, men kun én sikker og en sannsynlig hekking er kartlagt. Hekket ved Heistadenga i 1976 (SSL), og arten observeres ofte og hekker sannsynligvis i et område ved Liverud (JEN).

Kattugle

Arten høres og sees ofte, og er antakeligvis en vanlig hekkefugl i kommunen.

Hornugle

Et og annet individ sees, men dens diskrete livsførsel fører til få observasjoner.

Perleugle

Perleugla regnes som den vanligste uglearten på Østlandet. Arten er relativt vanlig også i Skiptvet, men hekker helst i museår. Hekker årvisst i en ås mellom Dyrbekk og Haug (ØKV).

7.3.12 Nattravner

Nattravn

Ingen observasjoner i Skiptvet, men arten omtales som en "Fåtallig hekkefugl i Våler" (Wergeland Krog 1993), og arten finnes derfor sannsynligvis også i Skiptvet.

Arten er oppført som "utilstrekkelig kjent" på listen over truede arter i Norge (Størkersen 92).

7.3.13 Seilere og Råkefugler

Tårnseiler

Vanlig hekkefugl i bygninger over hele kommunen.

7.3.14 Spettefugler

Vendehals

Kun et hekkefunn i Skiptvet. Hekket i en Fuglekasse på Libru i 1990, og arten ble hørt året etter men ingen hekking (ØBE). Arten er oppført som utilstrekkelig kjent på listen over truede arter i Norge (Størkersen 92).

Gråspett

Ingen observasjoner i kommunen. Gråspetten er mer anonym enn grønnspetten, som den lett kan forveksles

med både med hensyn til utseende og lyd. Arten er oppført som utilstrekkelig kjent på listen over truede arter i Norge (Størkersen 92). Bestanden i Østfold er meget liten (Viker 1990).

Grønnspekk

Grønnspekten høres ofte, og regnes som en vanlig art i kommunen.

Svartspekk

Vanlig art i hele kommunen. Arten er oppført som sårbar på listen over truede arter i Norge (Størkersen 92), men dette stemmer dårlig, i hvert fall for Østlandet hvor den nå er en vanlig art. Arten ble av Haftorn (1971) beskrevet som en sjelden hekkefugl i Østfold. Undersøkelser på Varaldskogen sommeren 1990 har vist at over 95% av næringen består av stokkmaur som den hakker ut av morkne stubber på 20-30 år gamle hogstflater (J. Rolstad pers. medd.). Det kan derfor se ut som arten til en viss grad favoriseres av menneskelig aktivitet.

Tretåspekk

Fåtallig hekkefugl på Østlandet, og kun én observasjon fra kommunen. Én hann observert ovenfor Vammasjøen høsten 1982 (SSL).

Flaggspett

Flaggspetten er sannsynligvis den vanligste spettearten i kommunen.

Dvergspett

Arten observeres i Skiptvet, men ikke ofte (EGJ, SSL).

Arten er tidligere omtalt som vanlig (Schaanning 1916, Collet 1921, Løvenskiold 1947), men har idag status "utilstrekkelig kjent" i Norge (Størkersen 92), og usikker i Østfold (Viker 1990).

7.3.15 Spurvefugler

Lerke

Lerka er en vanlig fugl i kulturlandskapet. For de fleste fuglearter har omleggingen til ensidig kornproduksjon på Østlandet vært negativt. Lerka, som foretrekker dyrket mark fremfor beiter og enger, har derimot fått utvidet sine leveområder. Dette har likevel ikke ført til noen bestandsøkning. Tvert i mot ser det ut til at det har vært en nedgang i bestanden, antakeligvis fordi økt bruk av sprøytemidler fører til mindre insekter og ugrasfrø.

Topplerke

Hekket ved Langli hele 1970-tallet, og flere år på 1980-tallet. Noe usikkert om arten har hekket på 1990-tallet (SSL). Dette er en meget sjelden observasjon da arten står oppført som antakelig utryddet i Norge i listen over truede arter i Norge (Størkersen 1992). Lokaliteten bør følges opp også kommende år for å kunne verifiseres av en fagornitolog.

Sandsvale

Arten sees på næringssøk langs Glomma, men etter at en koloni på ca. 100 par ble ødelagt ved Røsægmoa på Rakkestadsiden har arten blitt sjelden å se (POS). Arten hekker i steile jord- og sandvegger, som feks. i sand- og grustak. Tilbudet av egnede hekkelokaliteter i Skiptvet er meget begrenset, om det i det hele tatt finnes.

Låvesvale

Vanlig hekkefugl på låver og uthus over hele kommunen.

Taksvale

Vanlig art som hekker på gårdsbygninger i kommunen. Eksempelvis hekket det 6 par på Solheimsgården i 1993 (OWK).

Trepiplerke

Ingen hekkefunn i Skiptvet, men da arten oppgis som vanlig hekkefugl i glissen skog i Våler (Wergeland Krog 1993), er det rimelig å anta at arten også hekker i Skiptvet.

Heiplierke

Sees i trekktida vår og høst, og blir ofte observert ved Storesand.

Gulerle

Småflokker med gulerle sees på trekk, eksempelvis ble 5-10 individer observert ved Storesand 14.08.1983 (POS, TGR).

Linerle

Vanlig art i hele kommunen.

Vintererle

To par hekket i Haugsbekken i 1993 (OWK), ellers ingen observasjoner fra kommunen.

Arten har hatt fremgang siden første hekkefunn ble gjort i Norge i 1919, bortsett fra en knekk i bestanden under de kalde vintrene 1939-1942. Arten ser ut til å bli favorisert av en viss eutrofiering av bekker og småelver.

Tornskate

Et par hekket ved Sundås på slutten av 1970-tallet, men da arten oppgis som en vanlig art i nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), er det sannsynlig at den også er relativt vanlig i Skiptvet.

Tornskate

Sidensvans

Sidensvans sees ofte i flokker på høsttrekk (SSL).

Fossekall

Arten hekker årvisst langs Haugsbekken (EGJ), men arten er også observert langs andre bekker i kommunen (BSL).

Gjerdsmett

Vanlig hekkefugl i frodige ulender over hele kommunen.

Jernspurv

Ingen observasjoner foreligger fra kommunen, men da arten oppgis som en vanlig hekkefugl i jordekanter og skogsområder i Våler (Wergeland Krog 1993), er det rimelig å anta at arten også er vanlig i Skiptvet.

Hagesanger

Arten høres ofte syngende i kommunen (SSL), og er sannsynligvis en relativt vanlig hekkefugl, selv om kun én hekkeobservasjon foreligger. Hekket ved Kranserud i Vidnes i 1993 (OWK).

Munk

Vanlig hekkefugl i lauvskog rundt vassdrag i nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), og da arten er observert i Skiptvet er den sannsynlig også en vanlig hekkefugl i kommunen.

Tornsanger

Arten er relativt vanlig i kulturlandskapet i nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), og det er derfor rimelig å anta at arten også er vanlig i Skiptvet.

Løvsanger

Den tallrikste av våre fuglearter, vanlig i hele kommunen.

Bøksanger

Oppgitt som fåtallig hekkefugl i Våler (Wergeland Krog 1993), og da arten er observert i Skiptvet er det sannsynlig at den også hekker her i kommunen.

Fuglekonge

Vanlig art i skogområdene i kommunen.

Rødstrupe

Vanlig hekkefugl i all slags skog.

Nattergal

Arten ble hørt i et lite område ved Langli tre år på rad fra 1985-1987 (SSL). Arten har vært i ekspansjon i Norge i senere tid.

Rødstjert

Oppført som relativt vanlig på åsrygger med glissen furuskog i Våler (Wergeland Krog 1993), og finnes derfor sannsynligvis også i Skiptvet.

Buskskvett

Oppført som fåtallig hekkefugl i Våler (Wergeland Krog 1993), og forekommer derfor sannsynligvis også i Skiptvet.

Steinskvett

Oppført som fåtallig hekkefugl i Våler (Wergeland Krog 1993), og forekommer derfor sannsynligvis også i Skiptvet.

Ringtrost

Observeres vanligvis bare på trekk i regionen, men et par med hekkeatferd ble observert på Koffellfeltet i 1993 (EAN).

Svarttrost

Vanlig i kulturlandskap og skog i hele kommunen.

Gråtrost

Arten er en meget vanlig hekkefugl som finnes overalt i kommunen, hovedsakelig i tilknytning til kulturlandskap og løvskog.

Måltrost

Vanlig hekkefugl i skog.

Rødvingetrost

Vanlig hekkefugl i skog.

Duetrost

Oppført som relativt vanlig i barblandingsskoger i Våler (Wergeland Krog 1993), og det er derfor sannsynlig at den også finnes i Skiptvet.

Gråfluesnapper

Oppført som vanlig i gårdsmiljøer og halvåpen skog over hele nabokommunen Våler (Wergeland Krog 1993), og i Rakkestad (Suther upubl.) og det antas derfor at den er vanlig også i Skiptvet.

Svarthvit fluesnapper

En "fuglekasseart" som finnes relativt vanlig i kommunen.

Løvmeis

Oppført som vanlig hekkefugl langs Glomma på Rakkestadsiden (Suther upubl.), og det er derfor rimelig å anta at den også er vanlig i det samme habitatet her i kommunen.

Granmeis

Vanlig hekkefugl i barskog.

Toppmeis

Fåtallig til vanlig hekkefugl i barskog.

Svartmeis

Relativt vanlig hekkefugl i skog både i Våler (Wergeland Krog 1993), og i Rakkestad (Suther upubl.), antas derfor å være vanlig også i Skiptvet.

Blåmeis, Kjøttmeis

Vanlige arter som hekker over hele kommunen.

Stjertmeis

Fåtallig hekkefugl i oreskoger ved vannkanter både i Våler (Wergeland Krog 1993) og i Rakkestad (Suther upubl.), og det antas derfor at situasjonen er den samme for Skiptvet.

Spettmeis

Arten sees ofte i kommunen, men kun én hekkeobservasjon foreligger. Arten omtales som fåtallig til vanlig hekkefugl i Rakkestad (Suther upubl.) og vanlig hekkefugl i Våler (Wergeland Krog 1993), og det antas derfor at arten også er en relativt vanlig hekkefugl i Skiptvet.

Trekryper

Fåtallig til vanlig hekkefugl i kommunen

Nøtteskrike

Vanlig art i hele kommunen, sees ofte på fuglebrettene om vinteren.

Skjære

Hekker ofte rundt gårdstun i kulturlandskapet, og er en vanlig art i kommunen.

Kråke

Kråka finnes som revirhevdende individ i skogområdene, og i flokker i kulturlandskap og bebyggelse. Hekker vanlig over hele kommunen.

Ravn

Sees jevnlig sporadisk i hele kommunen, men da arten foretrekker å hekke i bergvegger med overheng, er aktuelle biotoper begrenset i Skiptvet. Arten hekket i en bergskrent vest for Vang i 1990 (JEN).

Kaie

En liten kaiekoloni observert ved Svae, og 4-5 par hekket her på slutten av 1970-tallet (SSL). Arten er også observert ved Storesand høsten 1984 (POS).

Stær

Relativt vanlig hekkefugl i kommunen. Bli etterhvert mindre vanlig, antakelig fordi beitemarka gror igjen, men mange blir også drept sørover i Europa på trekket.

Gråspurv

Fortsatt en vanlig art i kommunen, men er av uvisse årsaker i tilbakegang.

Ravnereir

Pilfink

Meget vanlig art i bebyggelse og kulturlandskap over hele kommunen.

Bokfink

Vanlig art i allslags skog over hele kommunen.

Grønnfink

Vanlig hekkefugl i skog og hager.

Grønnsisik

Vanlig art i granskog og jordekanter. Streifer rundt i småflokker utenom hekketiden (SSL).

Stillits

Arten påtreffes nå og da i vinterhalvåret, observert på Langli på 1970-tallet (SSL).

Tornirisk

Arten er oppført som hekkefugl i Våler (Wergeland Krog 1993), og i Rakkestad (Suther unpubl.), og det er sannsynlig at den også finnes i Skiptvet.

Bergirisk, Gråsisik

Sees på trekk i Våler (Wergeland Krog 1993) og i Rakkestad (Suther unpubl.), og vil sannsynligvis også være å finne i Skiptvet i trekktida.

Grankorsnebb, Furukorsnebb

Observeres spredt i kommunen, hekking ukjent.

Dompap

Vanlig hekkefugl i skogstrakter over hele kommunen.

Rosenfink

Flere hanner hørt langs Glomma rett sør for Hestehagan i juli 1992 (PKR). Arten er en nykommer i Skandinavia, og sprer seg vestover.

Snøspurv

Arten sees på vartrekket enkelte år (EGJ).

Gulspurv

Vanlig hekkefugl i jordbruksområder over hele kommunen.

Sivspurv

Flere observasjoner fra Storesand, også i hekketiden (POS mfl.).

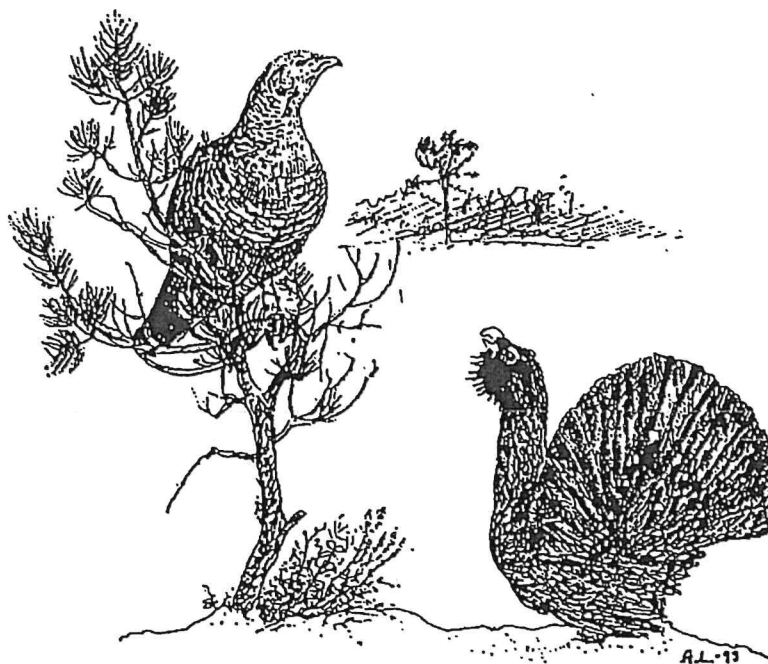
8. VILTET SOM RESSURS

Å bevare en levende og variert natur med en rik flora og fauna bør være et mål for enhver kommune. Skiptvet kommune har til tross for at den ligger i en tett befolket region, fortsatt et rikt dyreliv og mange verdifulle naturområder. I dag er Skiptvet i en slik situasjon, at dersom viltinteressene blir tatt hensyn til i all plan og utbyggingssammenheng, samt ved utøvelse av tradisjonell næring i utmarka, vil kommunen kunne fortsette å markedsføre seg som en viltrik kommune også i framtiden.

Det har opp igjennom årene blitt brukt store summer, både i inn- og utland, for å prøve å sette en kroneverdi på natur, og naturopplevelser. Dette er et typisk trekk for den vestlige sivilisasjon, for ikke å si et sykdomstegn. Alt kan ikke måles direkte i penger, og det er bare å godta at mye av det som er viktig i livet aldri kan takseres i kroner og øre. At natur og naturopplevelser likevel har stor indirekte betydning for samfunnsøkonomien er nok langt de fleste mennesker klar over allerede. Opplevelser med vilt og natur har stor betydning for livskvaliteten og der igjen for helsetilstanden og "livskraften". En fiskeørn som stuper ned og griper ei gjedde, eller synet av en knallrød dompapp på et nedsnødd fuglebrett, kan sette i sving fantasien og kreativiteten, og kanskje resultere i idéer som kan komme fellesskapet til gode, også økonomisk.

En skal ikke gå lenger enn til Danmark, før opplever en endret holdning til det tradisjonelle utnyttelses-tenkningen. Her gis det for eksempel tilskudd for å grave opp igjen bekker som har vært lagt i rør. I Tyskland brukes det store summer på å reetablere myrområder som har vært omgjort til dyrket mark, og det lages kostbare tunneler under veiene for frosk og padder. Grave-maskinen har blitt naturvernernes beste venn. Store summer investeres for å prøve å få tilbake noen fragmenter av en natur de engang hadde. Dette blir ikke gjort for å tjene penger på kort sikt, men fordi menneskene der har innsett verdien av å ha en levende natur rundt seg. En natur som vi tross alt er en del av.

Det bør riktignok tillegges at det også i Norge kan søkes om tilskudd til tiltak for å fremme utvikling av biologisk mangfold, samt at en del arealtilskudd er betinget av ulike tiltak for å bevare det biologiske mangfoldet i kulturlandskapet.

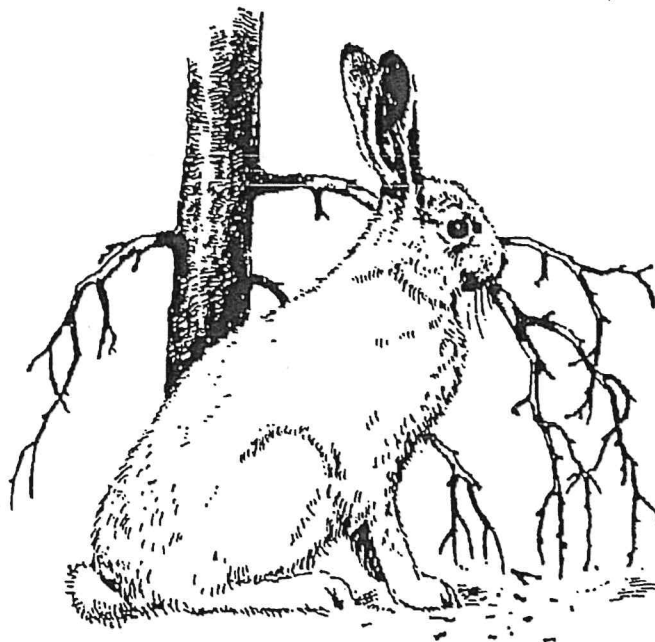
Å bevare store livskraftige viltområder i utmarka, og samtidig ta vare på viktige viltbiotoper i nærmiljøet behøver ikke koste annet enn god planlegging, basert på kunnskap og god vilje. En rik fauna i nærområdene er i dag for svært mange mennesker en vesentlig trivselsfaktor, og den daglige naturkontakten er også med på å forhindre fremmedgjøring overfor naturen.

Jakt, fiske, bærsanking, sopplukking og turgåing sommer og vinter er aktiviteter som hører til den norske kulturarven, og flere av disse representerer faktisk også en del penger i førstehåndsverdi.

Elgjakta er den som har størst økonomisk betydning. I fjor ble det skutt 37 dyr. Settes det en middelvekt på 140 kg per elg og 50 kroner per kilo for kjøttet, representerer elgjakta en førstehånds kjøttverdi på 284 900 kroner. Et tilsvarende regnestykke for rådyrjakta gir en førstehånds kjøttverdi i 1992 på 62 040 kroner. Sammen med utbyttet av de andre jaktbare artene, representerer derfor jakta omkring 400 000 i førstehånds kjøttverdi. Det må her tillegges at skal jegerne regne seg betaling for utstyr, kjøring, timelønn osv. blir selv elgjakta en dårlig forretning, slik at det også her er rekreasjonsverdien som har størst betydning.

I mange kommuner satses det i dag mye på turisme, med bla. hytteutleie og opplevelses-turer i utmarka. I Skiptvet har utleie av jakt relativt liten betydning, men ved god planlegging med hensyn til viltinteressene, kan dette bli et produkt som i fremtid kan gi landbruket flere bein å stå på rent økonomisk. Det må her skytes inn at jaktpresset i noen deler av kommunen allerede idag er i overkant, og skal det satses på slike tilbud, bør hvert enkelt tiltak vurderes nøye ut i fra hensynet til viltet.

Først og fremst er det tanken på at kommende generasjoner også skal ha muligheten til rike naturopplevelser i kommunen, sammen med de indirekte verdiene av å ha flotte naturområder innenfor kommunegrensene, som bør være drivkraften for en helhetlig forvaltning av kommunenes utmarksarealer.

9. BRUKERINTERESSER I UTMARKA OG KONFLIKTER I FORHOLD TIL VILTET

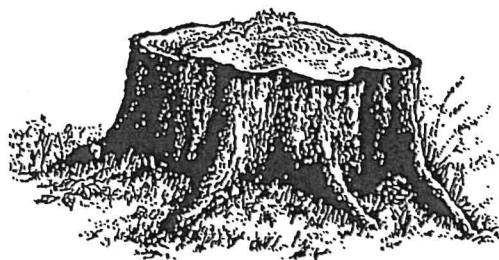
9.1 SKOGBRUK

Medregnet såkalt skrapskog og impediment utgjør skogen i Skiptvet ca. 50 km². Dette representerer omtrent halvparten av det totale arealet i kommunen, og det sier seg derfor selv at skogeierne står i en særstilling når det gjelder forvaltningen av viltets leveområder.

Nøkkelen til en forsvarlig forvaltning ligger i flerbrukshensyn i skogbruksplanlegginga. Informasjon og veiledning er meget viktig, da et viltvennlig skogbruk ikke nødvendigvis er mindre økonomisk enn den såkalte bestandsskogbruksmodellen. Ikke bare grunneiere men alle faggrupper tilknyttet forvaltning av skogen har et kontinuerlig behov for ny kunnskap, da vi fram til i dag har hatt et stort sett viltvennlig skogbruk mer på tross av enn på grunn av faglig rettledning og tilskuddsordninger fra det offentlige. Flere tiltak er allerede satt i gang på dette området, og som et eksempel kan "Rikere skog" prosjektet i regi av Norges skogeierforbund nevnes.

Beiteskader på skogen i kommunen ser ut til å være av mindre betydning, bortsett fra noen områder mot Svinndal som har hatt noe beiteskade på furu de siste årene. En for stor elgbestand fører først og fremst til økte beiteskader på dyrket mark.

For å kunne ivareta vilthensyn på best mulig måte innen skogbruket i Skiptvet er følgende momenter viktige:

- ♦ Sett igjen kanter mot myr, elver, vann og dyrket mark. Kantsonen bør være urørt i en bredde på 5 - 20 m, og kantsonen bør helst utvides ytterligere ved plukkhogst.
- ♦ Unngå hogst i følgende områder: Berglendte koller og rabber, skrenter og rasmark, kløfter og bekkeraviner. Mindre øyer på myr og i vann er ofte viktige hekkelokaliteter, og bør spares.
- ♦ Innslag av våtmark og sumpskog er ofte svært viktige biotoper for mange arter. Disse beholdes urørt, eller hogges kun forsiktig.
- ♦ Hensyn til storfugl: Registrer tiurleiker og beitetrær, og unngå helst hogst i disse områdene. Mange tiurleiker er registrert i viltkartet. Opplysninger om disse kan grunneiere få ved å kontakte viltnemnda som også kan gi råd om spesiell hogstføring ved eventuell hogst på og omkring leiken.
- ♦ Grøfting av "vassjuk" mark og myrer bør unngås.
- ♦ Registrer hekkelokaliteter for spesielle arter som feks. fiskeørn og musvåk. Unngå hogst i en radius av ca. 50 m fra reiret. Forstyrrelser må unngås i hekketiden i et mye

større område. Sett igjen store trær, særlig furuer med flat krone. Disse kan være verdifulle som reirtær i fremtiden.

- ♦ Bevar områder med hagemarkskog.
- ♦ Unngå glyfosatsprøyting, manuell rydding er å foretrekke ut fra vilthensyn.
- ♦ Sett igjen døde trær og store lauvtrær, særlig osp, og la nye ospeholt utvikles. Over 25 fuglearter benytter gamle spettehull som reirhull.
- ♦ Ta vilthensyn ved anlegging av skogsbilveier, diskuter traséen med viltmyndighetene.

9.2 JORDBRUK

I Skiptvet kommune er det ca. 34 km² dyrket mark og beiter. Motstridende interesser mellom dyrelivet og jordbruket oppstår ved kanalisering av elve- og bekkeløp, bekkelukking og grøfting, oppdemming/nydyrking av fuktmark, vannforurensing, nydyrking, hogging av kantskog, samt hogging av skogvokste åkerholmer i innmarka. Beiteskader på innmarka er også et problem som krever oppmerksomhet.

Kanalisering og senkning av elver og bekker blir ofte gjort for å redusere arealet av "vannsjuk" jord langs breddene. Slike fuktige områder er ofte av stor betydning for mange arter, og dette bør derfor unngås.

Ved å sammenligne kart over bekker og myrområder fra noen tiår tilbake med dagens tilstand er det overraskende hvor stor del av bekkene som i dag går i rør. Dette har mange negative konsekvenser for dyrelivet. Åpne bekker, gjerne bevokst med kantskog, er viktige leveområder for mange dyrearter da slike områder har høy produksjon av både planter og insekter. Nyere undersøkelser har vist at bekkene også har en meget viktig funksjon som naturlige renseanlegg. Skog og krattbevokste bekkeløp er i tillegg viktige korridorer eller ferdssårer for mange arter som lever i tilknytning til kulturlandskapet.

Åkerholmer i innmarka bevokste med busker, kratt og trær, er et landskapselement som har blitt sterkt redusert de siste tiårene. Arealene med hagemark, kantsoner, skogbryn og andre restarealer har også blitt redusert. Dette er viktige biotoper for mange arter, særlig spurvefugl, og bør derfor få forbli urørte. I dag eksisterer det økonomiske tilskuddsordninger som søker å bevare disse viktige landskapselementene.

Den utstrakte grøftingen som har foregått både i skogbruket og jordbruket har den (uventede) effekten at leirpartikler ikke blir filtrert i jorda, men følger med vannet ned i dreneringene, og videre ut i vassdragene. Sammen med økt avrenning av næringsstoffer har dette ført til en utstrakt forurensing av vann og vassdrag. Grøftingen har også redusert magasinkapasiteten i jorda, slik at bekkene får svært liten vannføring eller tørker inn i perioder.

Følgene blir gjerne redusert fiskebestand, og redusert næringstilbud for fiskespisende arter som oter, fiskeørn, fiskeender osv. Det må her påpekes at det i dag er satt i verk flere tiltak for å minske disse problemene med erosjon og avrenning.

Når det gjelder beiteskader av hjortevilt på innmarka, legger viltnemnda opp til et optimalt kjøttutak, uten at beiteskadene blir for store.

9.3 FRILUFTSLIV OG FERDSEL

Som et av meget få land i verden har Norge en lov som sikrer allmennheten fri ferdsel i utmark. Dette viser hvor viktig tradisjonen med turer i skog og mark er for nordmenn flest. Friluftsløven inkluderer de fleste former for friluftsliv, med visse unntak som feks. jakt, fiske, motorisert- og organisert ferdsel. Hensikten med ferdselen har endret seg med tiden fra matauk til ulike former for rekreasjon.

Selv om tradisjonelt friluftsliv som turgåing stort sett er skånsomt mot naturen, vil all ferdsel på en eller annen måte ha negativ innvirkning på faunaen. Stor generell ferdsel fører til lavere bestand av flere arter, samt flytting til andre områder. Et eksempel på dette er fiskeørna som har flyttet vekk fra strandområdene og inn i skogen på grunn av økt ferdsel på vannet.

Skiptvet ligger i en relativt tett befolket region, og presset på naturområdene i kommunen kan bli uforholdsmessig stort. Samtidig er naturopplevelser viktige for forståelsen, og respekten for natur og miljø. Det bør derfor i noen grad tilrettelegges for friluftsliv, men for å minimalisere skadevirkningene av økt aktivitet i utmarka bør ferdselen kanaliseres utenom viktige områder for viltet. Viltplanen er i så måte et godt verktøy i planleggingen.

Løshunder er et problem, og kan særlig i yngletiden og under spesielle værforhold være meget negativt for viltet. Viltlovens §52 pålegger hundeeiere å holde hunden i bånd, forsvarelig inngjerdet eller innestengt i tiden mellom 1. april og 20. august. Ved spesielle forhold som feks. dyp snø kan fylkesmannen eller Direktoratet for naturforvaltning etter forslag fra viltnemnda bestemme at hunder skal holdes i bånd i bestemte områder også utenom denne perioden.

Et problem som er lite påaktet er katter. Disse går som regel alltid løse, og vil spesielt i yngreperioden kunne gjøre stor skade på dyrelivet. Særlig gjelder dette for hekkende fugl, men katter kan også eksempelvis ta hareunger.

Naturfotografer, hobby-ornitologer og andre naturinteresserte kan også utgjøre en trussel for viltet. Det er viktig å være klar over at naturen er "full av" predatorer med meget skarpe sanser. Selv om en forsiktig sniker seg fram til et reir for å ta en rask titt eller et bilde, og så skynder seg bort kan feks. ei kråke som seilte forbi ha sett at du bøyde deg over et eller annet, og resultatet kan bli et plyndret reir. I denne sammenhengen bør det sies at reirfotografering ikke har vært godtatt blant seriøse naturfotografer siden flere år tilbake.

De siste årene har det blitt svært populært å ta med skoleklasser på orrfuglleik om våren. Intensjonene er sikkert de beste for skoleelevene, men da omtrent samtlige av disse utferdene ender med at fuglene blir skremt, er dette negativt for parringsspillet. Særlig i de tilfellene utfluktene faller sammen med "høneuka" (den uka selve paringen foregår).

Selv den minste lyd er nok til å skremme fuglene bort fra leiken, det er derfor helt klart at en hel skoleklasse ikke har noe på en spillplass å gjøre. I tillegg til å ødelegge leiken den dagen, vil elevene også få en feil opplæring i hvordan man oppfører seg på "leik". I fremtiden bør derfor aktiviteter av denne typen planlegges i samarbeid med viltnemnda, både når det gjelder lokalitet og gjennomføring.

Motorbåtkjøring kan spesielt i hekketida føre til unødige konflikter med en rekke vannfugler. For Skiptvets vedkommende er det først og fremst i Glomma at dette har blitt et problem. En rask båt stresser viltet ekstra på grunn av større overraskelsesmoment, samtidig dekker en rask båt et mye større område på kort tid, og stresser dermed flere individer. I tillegg har raske båter ofte et vesentlig høyere støynivå. En annen effekt av båttrafikken er at bølger fra båter kan velte eller på andre måter ødelegge reir som ligger i vannkanten.

Ferdsl med kano kan også virke meget forstyrrende på viltet. Noe av sjarmen med kano-paddling er nettopp det å kunne gli inn i tett vegetasjon i gruntvannsområder eller trange farvann, hvor andre båter ikke kan gå. Dette er ofte også svært viktige viltbiotoper, særlig for vannfugl, og spesielt i hekketiden kan dette ha klart negative konsekvenser.

Fritidsfiskere kan ved uvettig oppførsel også ha negativ innvirkning på dyrelivet. Fugl og dyr setter seg fast, og går gjerne en pinefull død i møte.

Orienteringsløp, og da særlig de store arrangementene, er ofte en alvorlig stressfaktor for viltet. Det foreligger i dag retningslinjer for hvordan et o-løp bør planlegges for å minimalisere skadevirkningene for faunaen. Viktige momenter her er eksempelvis; start og målområde legges på forskjellige steder, frisoner for viltet hvor det ikke ønskes ferdsel innarbeides i løpsområdet, løp bør ikke planlegges i yngleperioden på våren og forsommeren osv. Uansett god planlegging, vil et løp måtte få negative konsekvenser for viltet. Bare det faktum at det tegnes et o-kart, vil nødvendigvis føre til økt ferdsel i området. Da det i særlig viktige og viktige viltområder ikke er ønskelig med tiltak som øker ferdselen, bør o-løp og karttegning kanaliseres til andre områder.

I de særlig viktige, og viktige viltområdene i kommunen bør en unngå tilrettelegging for tiltak og aktiviteter som fører til økt ferdsel:

- ♦ Ferdsel med fritidsbåter eller kanoer
- ♦ Orienteringsløp
- ♦ Ski arrangement og ski-løyper (særlig i vinterbeiteområder for storvilt, og om våren i områder med orrfugl- eller tiurleiker og hekkeplasser for rovfugl¹)
- ♦ Turstier

9.4 JAKT

Tradisjonene med jakt og fangst er like gamle som menneskeheten, men til forskjell fra tidligere tider hvor jakta var en livsnødvendighet, har jakta idag størst betydning som kilde til rekreasjon og naturopplevelser.

Det er likevel på sin plass å understreke at jakt i dag er nødvendig for å regulere bestanden av arter som feks. elg, og at jakta representerer en viktig høsting av et produksjonsoverskudd i naturen.

Dagens jakt er underlagt Lov om viltet m. forskrifter og Lov om dyrevern, som regulerer når jakta kan foregå, hvilke arter som er jaktbare og hvordan jakta skal utøves. Disse for-

¹ Flere rovfuglarter etablerer seg tidlig på hekkeplassen om våren.

skriftene revideres kontinuerlig fra sentralt hold, etterhvert som vår viten øker, og etter svingningene i viltbestandene.

Også når det gjelder jakt er Skiptvet et pressområde, og selv om det er delte meninger om småviltjaktas innvirkning på bestandsstørrelsen, vil et stort jaktpress over flere år høyst sannsynlig kunne ha betydning lokalt (Kastdalen 1992). Stort jaktpress lokalt kan ved siden av høstingen av viltet også føre til at viltet flytter til andre områder, noe som igjen kan føre til ytterligere bestandsnedgang. På denne måten kan jakta også ha innvirkning på de ikke jaktbare artene. Et stort jaktpress vil også kunne føre til konflikt med turgåere og andre ikke-jegere som også søker rekreasjon i naturen.

Jakt foregår på en tid av året hvor viltet ikke er så sårbart for forstyrrelser som resten av året. Jakttida for den enkelte viltart eller artsgruppe av vilt er også forsøkt lagt til den tiden av året hvor de negative konsekvensene blir minst mulige. Dessverre kjenner hverken viltet eller jakthunder til de ulike tidsbegrensningene for ulike arter, og resultatet kan bli at visse viltarter blir utsatt for stress også utenfor den lovlige jakttida for den arten.

Dette er imidlertid en konsekvens av jakta som det generelt sett er veldig vanskelig å gjøre noe med, så lenge vi høster av det naturlige overskuddet ved jakt. Det er likevel grunn til å påpeke at grunneier eller jegerforeningene (for sine medlemmer) har full rett til å begrense jaktidsrammen for, eller "frede", enkelte arter i en periode hvor de er særlig utsatt. Dette kan være aktuelt hvis en art er inne i en negativ bestandsutvikling. En slik lokal fredning stiller imidlertid krav til både kunnskap om den aktuelle arten, og til grundig oppfølging av bestanden slik at ikke forvaltningen av viltressursene blir basert på "synsing".

9.5 ULOVLIG JAKT / ETTERSTREBELSE

Et stort omfang av skogsbilveier kan gi en økning av ulovlig jakt. Flere områder gjøres tilgjengelige for biler, og tradisjonelt er det særlig rådyr og elg som er ettertraktet vilt for krypskytterne. Men også andre viltarter blir felt. For å unngå konflikter av denne art må en vurdere å stenge veiene med bom. Ulovlig jakt foregår også langs vanlige veier, særlig på øde strekninger, slik at det også kan bli aktuelt med en form for oppsyn.

Et problem som har økt i omfang i senere tid er etterstrebelse av fredet vilt, da særlig truede og sårbare rovfugler og ugler. Her er det både krypskyting med tanke på utstopping og ulovlig innsamling av egg og unger til f.eks. falkoneri. Her bør viltneimnda prøve å holde seg oppdatert på de opplysningene som eksisterer vedrørende hekkplasser til aktuelle arter. Ved mistanke om slik virksomhet må lensmannsetaten varsles omgående, og ved særlig utsatte steder bør en også vurdere et oppsynssamarbeide med folk fra lokalmiljøet.

9.6 BOLIGBEBYGGELSE

Boligbebyggelse medfører flere uheldige innvirkninger på viltet, både direkte og indirekte. Direkte ved den rent fysiske omdisponeringen av arealene, mens de indirekte virkningene som økt ferdsel og forstyrrelser ofte er de mest negative. Dette må det tas hensyn til i arealplanleggingen ved at det ikke planlegges boligbebyggelse i de særlig viktige og viktige viltområdene. Utbygging til boligformål bør heller ikke planlegges i en slik nærhet at det fører til økt press på disse områdene.

I Skiptvet vil det planlagte boligområdet Fjellshagen bli liggende helt inntil det viktige viltområdet "Breidmosen - Bergsåsen". Dette vil kunne føre til økt ferdsel i viltområdet, men da dette viltområdet allerede ligger svært nære kommunesenteret, er det ikke sannsynlig med noen større trafikkøkning. Det bør imidlertid ikke tilrettelegges for økt ferdsel i viltområdet i forbindelse med utbyggingen.

Skiptvet kommune har en liberal holdning til spredt boligbygging, men ut i fra hensynet til viltet bør det ikke gis adgang til spredt boligbygging i, eller i umiddelbar nærhet av viltområdene. Dette er i tråd med anbefalingene i "LAP-planen" (Langsiktig arealdisponeringsplan for Skiptvet kommune 1990-2010) hvor det slås fast at "Skiptvet vil følge en restriktiv linje når det gjelder virksomhet i området." Området det her siktes til er store sammenhengende skogområder i kommunen, som for en stor del overlapper de "særlig viktige-" og "viktige-" viltområdene i barskog i kommunen.

9.7 FRITIDSBEBYGGELSE

Hyttebygging og hytteliv har lange tradisjoner i Norge, og Skiptvet er i så måte ikke noe unntak. Hovedmengden av hytter i kommunen finnes i det etablerte hyttefeltet i Glenne - Skår området, og det finnes hyttefelt ved Tjernsbekktjern, Bjerkebru, Liverudtangen og Ulvetangen. I tillegg finnes det eldre hytter spredt rundt omkring i hele kommunen.

Alle planlagte hyttefelt er påbegynt eller fullført, og det er i prinsippet byggestopp på hytter i kommunen idag, med unntak for de forhåndsgodkjente tomtene.

Av de nevnte feltene er det bare Glenne/Skår-feltet i LAP-planen for kommunen (Langsiktig arealdisponeringsplan for Skiptvet kommune 1990-2010), som kommer i arealmessig konflikt med viltområdene. Det anbefales derfor å revurdere den planlagte utvidelsen av hyttefeltet inn i det viktige viltområdet Bergedalsåsen. Ellers finnes det fortsatt noen ubebygde tomter ved Tjernsbekktjern og ved Bjerkebru/Svartedal som ligger nære inntil grensen til viktige viltområder. Disse tomtene er imidlertid allerede godkjente, men ved en eventuell fremtidig bygging på tomtene bør det unngås at det settes i gang tiltak utover selve byggingen som vil øke ferdselen og forstyrrelsen i de viktige viltområdene.

Det er i tillegg viktig å være klar over at det også utenfor de avgrensede viltområder finnes spesielt hensynskrevende biotoper for viltet. Dette kan være tiurleiker, rovfuglreir etc. Viltnemnda bør derfor høres ved planlegging av alle typer byggeprosjekt i utmarka, uansett om det ligger i eller utenfor de særlig viktige eller viktige viltområdene.

9.8 KRAFTLEDNINGER

Kraftledninger og ledningstraséer av alle slag tar hvert år livet av flere fugl enn jegerne, og regner en med alle de ikke jaktbare fugleartene kan det bli snakk om milliontall på landsbasis hvert år. Det er derfor meget viktig å ta vilthensyn ved anlegging av eventuelle nye traseer i kommunen. Alle former for utbygging er i utgangspunktet uønsket i de viktige viltområdene, men er en linjeføring uungåelig, kan en ved god planlegging redusere skadevirkningene. Ledninger som går på tvers av dalsøkk, nær en skogkant, og er i høyde med tretoppene er erfaringsmessig mest ugunstige for viltet.

9.9 VEIER OG VEIBYGGING

Veiene og trafikken tar livet av store mengder vilt, fra frosk og padder til elg, men vanligvis er det bare kollisjoner med større viltarter som elg, rådyr og grevling som blir lagt merke til. De utallige små dyrene som blir drept langs veiene blir sjelden lagt merke til. Dette skyldes at de fleste påkjørselene skjer i skumringen og mørket, og før dagen gryr har naturens effektive renovasjonsvesen bestående av rev, kråker, nøtteskriker mfl. fjernet "trafikkofrene".

Som et eksempel på dette kan de store frosk og paddetrekene på regnfulle vårnetter nevnes. Mengder av padder og frosk blir overkjørt hver natt, og påfølgende morgen er det ingenting som vitner om det som har skjedd. Lenger sør i Europa blir dette tatt meget alvorlig, og det blir laget egne tunneler for frosk og padder under veiene.

Veibygging kan også medføre virkninger på viltet på flere måter. Den fører til økt ferdsel som kan ha svært uheldige konsekvenser for viltarter, da særlig i tidligere veiløse områder. Spesielt gjelder dette utbygging av skogsbilveier. Her bør viltområdekartet legges til grunn for framtidig planlegging.

Ved veibygging generelt, også utbedringer, vil det i de særlig viktige- og viktige viltområdene være hensiktsmessig å legge anleggsperioden utenfor bestemte tidsrom når dette kan gjøres. Eks. hekketid for sårbare fuglearter og skogsfuglenes leikperiode.

Et annet viktig behov i tilknytning til veiene er nødvendig merking ved storvilt- overganger. Ved ekstra utsatte veistrekninger bør rydding langs veibanen vurderes. En økning i antallet elgpåkjørsler kan også gi grunn til å vurdere en reduksjon i elgbestanden.

Viktig er det å bruke viltkartet ved framtidig veiplanlegging for å forebygge eventuelle viltskader.

9.10 ANDRE TEKNISKE INNGREP

Svært ofte finnes mange interesser knyttet til arealene i en kommune, og Skiptvet er intet unntak. Dette kan ofte føre til konflikter med viltinteressene, noe som blir forsøkt ivare tatt med kommuneplanens arealdel og viltplanen. Men det er også viktig å være klar over indirekte virkninger av de enkelte arealdisponeringene. Av ting som må behandles nøye i denne sammenheng er inngrep som:

- ♦ Utfyllinger (industriareal, veier, etc.).
- ♦ Anlegging av småbåthavner, småflyplasser, krossbaner, etc.
- ♦ Utbygging/reguleringer til industriformål, campingplasser, alpinanlegg, turistsenter, etc. (hensyn både i planlegging og i anleggsfaser).
- ♦ Inngrep som fører til forurensning eller forstyrrelser, anlegg for motorsport medfører ofte støyforurensning og forstyrrelser.

Ved større tekniske inngrep skal det utarbeides konsekvensanalyser, og her er viltkartet med rapport et viktig verktøy.

10. FORVALTNINGSPLAN OG SKISSE TIL OPPFØLGING AV VILTPLANEN

10.1 FORVALTNING AV VILTINTERESSENE

10.1.1 Kommunens ansvar

Kommunens ansvar innen viltforvaltningen er først og fremst å følge opp viltlovens § 1: "Viltet og viltets leveområder skal forvaltes slik at naturens produktivitet og artsrikdom bevares." Viltplanen er i denne forbindelse et godt verktøy. I tillegg til denne langsiktige planleggingen har kommunen også et løpende ansvar for:

- Tildeling av kvoter på hjortevilt og oppsyn med jaktutøvelsen
- Oppsyn med sjeldne og truede arter i kommunen
- Oppsyn med ferdselen i yngletida
- Fallvilthåndtering og ettersøk av skadet vilt

Viltnemnda var tidligere et statlig organ i kommunen. Nemnda skulle bestå av fem medlemmer med representanter fra grunneierne og fra jegerne. Senere ble viltnemnda utnevnt for en kommunevalgperiode på et rent politisk grunnlag. Ofte ble de samme personene valgt om igjen i flere perioder, og dette har bidratt til at medlemmene i viltnemnda sitter inne med mye kunnskap om kommunal viltforvaltning. Fra 1. januar 1993 ble ansvaret for forvaltningen av viltet i kommunen overført fra stat til kommune. I Skiptvet vedtok kommunestyret at viltnemnda skulle fortsette å fungere som tidligere, ut året (1993).

Hvordan kommunen vil organisere den kommunale viltforvaltningen i framtida er ennå usikkert, men det må påpekes at den kompetansen innen viltforvaltning som viltnemnda sitter inne med bør tas med inn i det nye viltforvaltningsorganet.

10.1.2 Jaktbare arter

Elg, rådyr, hare og skogsfugl er tradisjonelt de viktigste jaktbare artene i Skiptvet, mens jakt på rev, grevling, mårdyr, vannfugl, duer mm. er mer for "spesielt interesserte". Det meste av bygdas arealer utnyttes til jakt, og det er hovedsakelig innenbygds jegere som har tilgang til jakt i Skiptvet. Nedenfor følger en kort beskrivelse av forvaltningen av de ulike typene vilt.

Hjortevilt

Elg:

Av de jaktbare artene er elgen økonomisk sett den klart viktigste arten. Med dagens kvotestørrelse representerer elgjakta en førstehånds kjøttverdi på ca. 230 000 kroner. Likevel er det som bærer av en urgammel jakttradisjon hvor mennesker i fellesskap høster av naturen, og i stor grad som rekreasjon, at de største verdiene i elgjakta finnes.

Elgforvaltningen i Skiptvet skjer idag delvis gjennom et driftsplansystem hvor flere elgvald blir slått sammen og drevet som enheter, og delvis ved direkte kvotetildeling etter

tradisjonelt mønster. Det er imidlertid en økende interesse for driftsplanordningen hvor jaktlagene i samarbeid med viltnemnda setter opp en plan for avskytingen i det området som omfattes av driftsplanen. Det er flere fordeler med et slikt system; Det er lettere å legge opp til en riktig forvaltningspolitikk for bestanden når flere mindre vald slås sammen og behandles som enheter. Større områder gjør det lettere å fylle kvotene. En forskyvning av ansvaret for planleggingen over til driftsenhetene stimulerer også interessen for elgforvaltningen i jaktlagene.

Med dagens rettede avskyting, samt en kontinuerlig vurdering og regulering av kvotene, er det mulig å legge opp til en optimal elgbestand med hensyn til de skader som dette påfører andre interessegrupper i samfunnet. I dette arbeidet er "Sett elg" skjemaene et viktig redskap. Jegerne noterer i løpet av jakta hvor ofte de ser elg, kjønn, og alder på dyret. Disse dataene blir behandlet hos Fylkesmannens miljøvernavdeling og sendt tilbake til viltnemnda som grunnlag for beregningen av neste års kvote.

Beiteskader på skogen i kommunen ser ut til å være av mindre betydning, bortsett fra i noen mindre områder langs grensen mot Svinndal. Det er imidlertid viktig å merke seg at den skaden som elgen gjør på furuforyngelsen på lav bonitet i stor grad oppveies av den lauvryddingseffekten som en stor elgbestand gir på høyere boniteter. En for stor elgbestand fører først og fremst til økte beiteskader på dyrket mark, og det er særlig en del bruk sør og vest i kommunen som blir sterkest belastet med beiteskader. Viltnemnda har i slike tilfeller myndighet til å felle elg utenom ordinær jakttid, men først etter at det har vært forsøkt med skadeavvergende tiltak. Viltnemnda avgjør deretter om dyret skal tilfalle viltfondet, eller om det skal trekkes fra på neste års jaktkvote.

Ved å innføre en lokal erstatningsordning til brukere som ble ekstra belastet med beiteskader, kan det være mulig å øke elgbestanden ytterligere. Ordningen kan feks. finansieres med en avgift for hvert felte dyr i kommunen. Slike ordninger er allerede etablert i andre kommuner i Norge, stort sett med positive erfaringer.

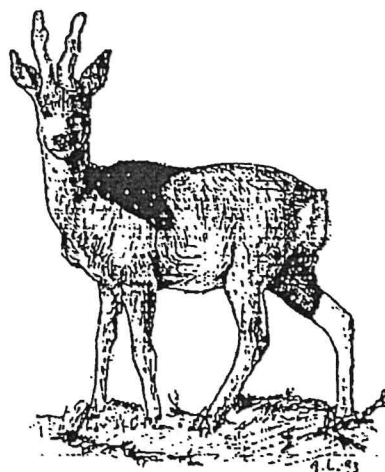
Beiteskadene har økt i de siste to årene, og ulike tiltak som utlegging av hår og utplassering av "elgskremser" har ikke vært nok til å stoppe denne utviklingen. På grunn av denne utviklingen, og med støtte av "Sett elg" skjemaene, vil viltnemnda i samråd med viltforvalteren i fylket antakeligvis gå inn for en økning i den totale avskytingen på 10-20% for hele kommunen sett under ett. Størst kvoteøkning vil bli gitt i de områdene som har mest beiteskader.

Rådyr:

Etter elgen er rådyret økonomisk sett den viktigste jaktbare arten i kommunen. Kjøttverdien av rådyrjakta utgjorde i 1992 62 000 kroner.

Rådyrjakta fordeles etter størrelsen på søkers eiendom, og minstearealet er 300 da. Rådyrretten blir benyttet av grunneier selv eller formidlet via private avtaler innen grunneiers bekjentskapskrets.

Kommuneskogene administreres av et skogstyre, men for tiden eksisterer det ingen jaktkortordning her, delvis fordi det tidligere ikke tilfredsstilte kravet til min-

steareal. Den ene skogteigen utgjør 158 daa, og den andre 451 daa. Skogstyret burde overveie å opprette en jaktkortordning for allmennheten i Hasledalen som er det største av disse områdene. Områdets arrondering tilsier jakt uten hund, for å unngå konflikter med naboterrengene.

Flere år med milde vintre har ført til at vinterdødeligheten for rådyr har gått ned, og vilt-nemnda har derfor lagt opp til en økt utnyttelse av bestanden ved å redusere minstearealet. Dersom vi får en kraftig snøvinter med stor dødelighet, vil kvotene bli sterkt redusert.

I år med strenge vintre er det først og fremst kalver og svake dyr som omkommer. Når vi nå legger opp til en økt avskyting for å kompensere for den reduserte vinterdødeligheten, er det derfor viktig å dreie beskatningen mot kalv. Ved dagens høye jaktuttak er det fortsatt mulig å øke uttaket av kalv, mens man må holde uttaket av voksne hunndyr lavt for å unngå en bestandsreduksjon.

Småvilt

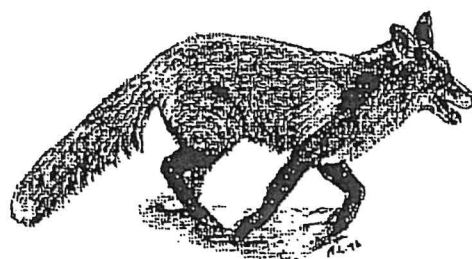
Småviltjakta i Skiptvet omfatter vanligvis følgende arter: Hare, rev, mår, mink, storfugl, orrfugl, jerpe, ringdue, stokkand, krikand, brunnakke, kvinand, laksand, og kanadagås. Når det gjelder mår og mink er det fellefangst som er mest vanlig. I tillegg felles det også endel andre arter som det vanligvis ikke jaktes spesielt etter: Grevling, ekorn, grågås, kortnebbgås, fasan, enkeltbekkasin, rugde, hettemåke, gråmåke, fiskemåke, svartbak, gråtrost, rødvingetrost, nøtteskrike, skjære, kråke og ravn.

Det finnes en egen forskrift som gir anledning til å felle skadegjørende småvilt, men dette kan først skje etter at "eier, bruker eller rettighetshaver i rimelig utstrekning har forsøkt andre tiltak for å avverge skade." Noen arter kan felles uten tillatelse, men vilt-nemnda bør kontaktes uansett.

Vilt-nemnda skal ifølge § 36 i Viltloven "arbeide for en forsvarlig utnyttelse av muligheten til småviltjakt...", og i sin ytterste konsekvens kan Direktoratet for naturforvaltning pålegge grunneiere å selge jaktkort til allmennheten.

Skiptvet kommune er fra gammelt av delt inn i fire soner, og meningen var at beboerne skulle kunne kjøpe jaktkort for arealene innen egen sone. Ordningen fungerer i sone 2 som avgrenses av riksvei 115 i vest, og av veien mellom Skiptvet kirke og Stuput i sør, og av Glomma i øst og nord. Ordningen fungerer også i sone 1, men for en meget begrenset del av arealet innen området. I sone 3 og 4 er det for tiden ikke organisert salg av jaktkort. Vilt-nemnda burde derfor ta et initiativ for å få i gang en tilfredsstillende ordning med kortsalg.

Diskusjonen om rovviltbekjempelse for å øke mengden "matnyttig vilt" vil alltid være aktuell, men ikke særlig reell da dette krever en formidabel innsats av mange mennesker, og må foregå samtidig, over lang tid, og over store områder (langt større enn en kommune) hvis det skal ha noen effekt.

Det er imidlertid grunn til å peke på et tiltak som det burde være atskillig enklere å gjøre noe med, og som sannsynligvis vil ha god effekt uten å utløse hissig diskusjoner;

Det gjelder alle former for matavfall vi kvitter oss med på ulike måter. Det kan være alt fra selvdøde husdyr som slenges bak låven, til husholdningsavfall. Dette matavfallet er med på å holde liv i en uforholdsmessig stor bestand med predatorer som rev, kråke, skjære, grevling m.fl., med de følgene dette får for mange byttedyrarter.

Viltnemnda burde ta opp dette temaet og forsøke å øke bevisstheten om dette problemet, både blant jegere og resten av innbyggerne i kommunen.

10.1.3 De ikke jaktbare artene

De ikke jaktbare viltartene er av stor betydning rent biologisk for å sikre balansen mellom de ulike artsgrupper i naturen. Denne balansen er viktig for å opprettholde et sunt og dynamisk naturmiljø. Det kan ofte få uante konsekvenser om en maske i det kompliserte næringsnettverket ryker, og som et eksempel kan hakkespottene og den betydningen de har for sunnhetstilstanden i skogen ved å kontrollere mengden av skadeinsekter på trærne.

Det er også interessant å reflektere over at insektspisende småfuglarter ofte fanger tilsvarende sin egen vekt med insekter hver dag, og for Skiptvets vedkommende utgjør dette hundrevis av kilo med fluer, mygg, (og tune-fluer) etc. daglig.

Oftest er det også de ikke jaktbare artene som gir folk flest både de største naturopplevelsene, og som representerer den daglige kontakten med dyrelivet. Synet av en hønsehauk som slår ei due i lufta blir gjerne husket resten av livet. De fleste har vel også en eller annen gang vært med på å henge opp fuglekasser, og deretter fulgt spent med på hvilken art som flyttet inn.

Det sier seg i grunnen selv at alle disse ulike artene ikke kan forvaltes individuelt, men en god forvaltning kan likevel oppnås ved å sikre leveområder som tilfredsstillende artenes ulike krav. Ved å kartlegge de særlig viktige og viktige viltområdene i kommunen, og sørge for en fornuftig forvaltning av disse, har kommunen allerede kommet et godt stykke på vei. Når det gjelder de truede og sårbare artene er det for Skiptvets vedkommende ikke aktuelt med noen spesielle tiltak for enkeltarter, utover det løpende ansvaret viltnemnda har for disse artene.

På lengre sikt er det kun økt kunnskap om artene, sammen med en økt bevissthet om verdien av naturarven, som kan sikre det biologiske mangfoldet i naturen. Et bidrag til dette er beskrevet i punkt 10.3 hvor arbeidsutvalget har skissert en oppfølging og markedsføring av viltplanen.

10.2 KONKRETE TILTAK

Tilrettelegging for småviltjakt

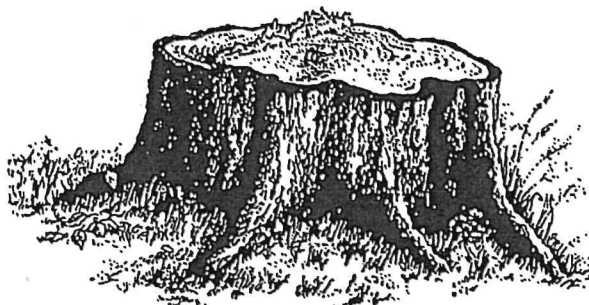
Småviltjakta i kommunen var, som tidligere nevnt, opprinnelig organisert i 4 soner. For tiden fungerer denne ordningen tilfredsstillende kun i én av sonene (sone 2). Det selges også kort for sone 1, men bare et fåtall av grunneierne er med i kortordningen, slik at det aktuelle arealet blir relativt beskjedent. For å bedre allmennhetens tilgang på jakt bør vilt-

nemnda ta et initiativ overfor grunneierne for igjen å etablere salg av jaktkort i samtlige soner.

Viltnemnda og skogstyret bør overveie mulighetene for å etablere et kortsalg for småvilt i kommuneskogen Hasledalen. Det bør også i dette området være mulig å etablere en ordning med rådyrjakt. På grunn av områdets beskjedne størrelse vil det av hensyn til naboterrengene være mest aktuelt med jakt uten hund.

Driftsplanlegging i skogbruket

Omtrent samtlige skogeiere i kommunen er medlemmer i Nedre Glommen Skogeierforening. Skogeierne forvalter også en stor del av de svært viktige og viktige viltområdene i kommunen. Det er derfor ønskelig å styrke samarbeidet mellom viltmyndighetene og driftsplanleggeren fra skogeierforeningen som er å betrakte som grunneiers representant. Driftsplanleggeren og grunneier vil automatisk få adgang til viltopplysninger som er unntatt fra offentlighet, slik at han kan ta hensyn til viktige viltbiotoper i planleggingen.

Viltnemnda bør oversende viltplanen til Skogeierforeningen, og informere dem om at viltnemnda har mye informasjon om sårbare lokaliteter i kommunen som de ønsker å stille til rådighet for driftsplanleggerne. Når skogtaksten starter, bør viltnemnda følge opp og arrangere et møte med driftsplanleggerne.

Kanalisering av ferdselen

Viltnemnda bør etablere et samarbeid med friluftsnemnda slik at det ikke legges opp til organisert ferdsel i de særlig viktige og viktige viltområdene. For ytterligere å redusere ferdsel og forstyrrelse i de samme områdene kan det være gunstig å anlegge turløyper i mindre sårbare områder. På denne måten kan vil en stimulere til mer friluftsliv, uten at dette får negative konsekvenser for viltet.

Det har de siste årene vært populært å ta med skoleklasser på orrfugleik om våren. Dette har imidlertid noen negative konsekvenser som er omtalt i Kap. 9.3. Viltnemnda bør i denne forbindelsen ta kontakt med skolene og tilby et samarbeid om hvordan et opplegg med orrfugleik for skoleelever skal gjennomføres. Følgende momenter bør vurderes:

- Finne en lokalitet hvor skoleklassen kan ligge langt unna spillplassen og følge spillet i kikkert. Dette kan feks. skje fra en ås rundt spillmyra.
- Klassene deles opp i mindre grupper. Dette er pedagogisk riktig, da det er slik det normalt foregår, samt sjansen for å skremme fuglene fra leiken blir mindre. Ikke minst vil dette også kunne føre til at elevene får se og høre leiken. Dette må imidlertid veies opp mot at det vil føre til forstyrrelser over lengre tid.

Tiltak i Haugsbekken

Vannføringa kan i tørre perioder bli meget liten i Haugsbekken. Kulper i bekkeløpet har derfor stor betydning for overlevelsen til dyrelivet i vannet, noe som igjen har innvirkning på viltet i området. Et vanningsanlegg henter vann fra den største kulpen i området- Åmotspølen, og dette har ført til at denne har blitt helt tørrlagt i de kritiske periodene.

Viltnemnda bør sette i verk tiltak som hindrer at Åmotspølen ikke blir tømt under nederste utløpsnivå.

Mye skrot og søppel ligger i bekkedraget, viltnemnda bør organisere en oppryddingsaksjon. Det er i denne forbindelse viktig å skille mellom søppel og restene etter gammel virksomhet langs bekken som blir å betrakte som kulturminner.

Felles forvaltning av "flyplassområdet"

"Flyplassområdet" er et svært viktig viltområde i grenseområdet mellom kommunene Våler, Hobøl, Spydeberg og Skiptvet. Siden viltet ikke kjenner til begrepet kommunegrensler, bør viltområdene forvaltes deretter. Et initiativ er allerede tatt på kommuneplan for å planlegge en felles forvaltning av det store skogområdet som dette særlig viktige viltområdet er en del av.

Jegeropplæring

Jegerprøven som alle "nye" jegere må igjennom for å kunne utøve jakt i Norge har i noen år vært et tilbud gjennom Landbrukskontoret, og i den senere tid med lokale instruktører. Omkring 10 interesserte har deltatt i opplæringen hvert år. Selve prøven blir holdt i samarbeid med viltnemnda i kommunen som har blitt delegert det formelle ansvaret for eksamen.

Informasjonen om jegerprøven har til nå blitt sendt ut til kommunens grunneiere, men for at dette skal bli et reelt tilbud til alle kommunens innbyggere skal viltnemnda sørge for at alle interesserte i kommunen skal få dette tilbudet.

10.3 MARKEDSFØRING AV VILTPLANEN OG VILTINTERESSENE I KOMMUNEN.

Viltplanen er en relativt stor investering både økonomisk og arbeidsmessig, ikke minst for alle de lokale kreftene som har bidratt med lokalkunnskap om viltet i kommunen.

For å unngå at den systematiserte kunnskapen om viltet og dets leveområder som viltplanen representerer blir glemt, har Arbeidsutvalget for viltplanen planlagt et oppfølgingsprosjekt hvor planen skal markedsføres som det nyttige verktøyet den er i kommunens viltforvaltning og arealplanlegging. For å heve det allmenne kunnskapsnivået om vilt, natur og miljø vil en vesentlig del av prosjektet rettes mot kommunens grunneiere og innbyggere. Gjennomføringen av alle punktene i prosjektet forutsetter økonomisk støtte fra fylket eller sentrale viltmyndigheter, men kommunen bør uansett følge opp deler av planen så langt det lar seg gjøre å skaffe støtte for den.

Markedsføringen rettes i hovedsak inn mot fem målgrupper:

1. Kommunens politikere og administrasjon

For å gjøre kommunens politikere og administrasjonen kjent med at det eksisterer en viltplan og med innholdet i planen, har arbeidsutvalget følgende skisse til markedsføring: Den ferdige planen oversendes kommunestyret og ansatte i administrasjonen som er involvert i planleggingen av kommunens arealer. Etter at disse har fått rimelig tid til å gjøre seg kjent med innholdet i planen, inviterer arbeidsutvalget til et kveldsmøte hvor det vises lysbilder fra kommunens naturområder, og viltplanen presenteres. Planen blir deretter gjennomgått i fellesskap og eventuelle spørsmål til viltplanen vil bli diskutert.

2. Grunneierne

Temamøter

Motivasjonen er her å skape interesse for viltet og dets leveområder spesielt, samt å prøve å skape en "fellesskapsfølelse" hos grunneiere som forvalter de samme naturkvaliteter. Det legges opp til møter om følgende aktuelle tema for grunneierne i Skiptvet:

- Særlig viktige viltområder
- Spillplasser
- Rovfugl

Disse møtene arrangeres spesielt for de grunneierne som er direkte berørt av det aktuelle temaet, for å gi dem som ønsker det en mulighet til å sette seg inn i hvordan de viktige viltbiotopene de forvalter best kan ivaretas.

Til disse temamøtene er det ønskelig å benytte seg av foredragsholdere med spesiell kompetanse innen det aktuelle emnet, og for å unngå "fagkollisjoner" bør Veiledningstjenesten for skogbruket og skogbrukslederen i området inviteres spesielt.

Disse temamøtene kan med fordel arrangeres som et fellesmøte for tilgrensende kommuner, og for Skiptvets vedkommende ville Våler være en naturlig kommune å samarbeide med.

Generell informasjon

Det vil bli laget en samleperm med lettleste og informative foldere og brosjyrer som allerede er publisert. Eksempelvis; "Hogst og skogbehandling av tiurleiker" av J. Rolstad, "Flerbrukshensyn ved sluttavvirkning" fra Norges Skogeierforbund, "Moderne skogbruks innvirkning på artsrikdom hos fugl" NISK rapport 7/88 osv. Dette bør gjøres i samråd med Veiledningstjenesten for skogbruket og skogbrukslederen.

Denne permen distribueres til hver enkelt grunneier og/eller deles ut på et møte hvor grunneierne blir innbudt til informasjon om viltplanen.

3. Skoleverket

En grunnleggende respekt for natur og miljø, og ikke minst kjennskap til den lokale fauna, bør forsøkes innarbeidet i alle samfunnsgrupper, særlig i den oppvoksende generasjon.

Arbeidsutvalget har flere idéer om hvordan dette kan gjøres her i kommunen. Skiptvet utmerker seg feks. som "salamanderkommunen" i Østfold, og til tross for kommunens beskjedne areal, er hele 8 lokaliteter med stor salamander registrert. Skoleklasser eller

elevgrupper kunne "adoptere" en salamanderdam som de fikk ansvaret for å vedlikeholde, samt ansvar for en rapport til viltmyndighetene om faunaen og floraen i dammen.

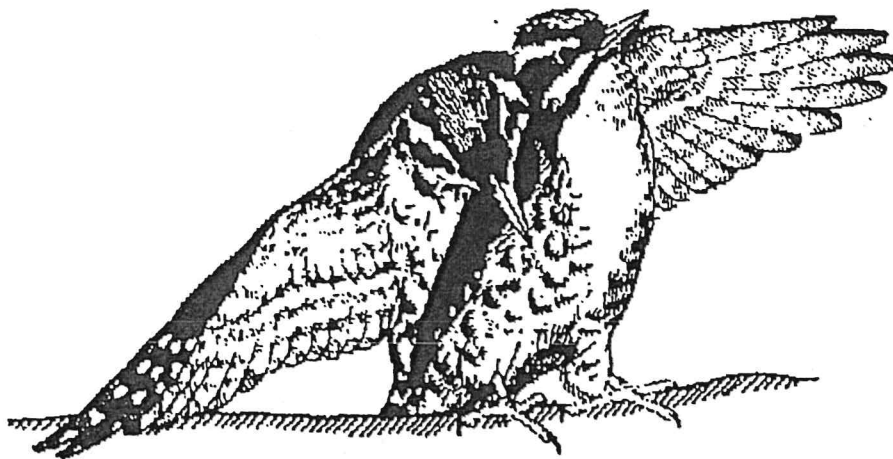
Slike tiltak vil være med å øke respekten for natur og miljø på et tidlig stadie, minske avstanden til forvaltningen og utvikle interessen for naturen både i nærmiljøet og generelt.

Dette og lignende tiltak må imidlertid diskuteres nærmere med skolene da det allerede verserer lignende tiltak (Eks. "Bekkis"), og fordi det krever ekstra engasjement fra lærerkreftene på skolene.

Viltnemnda bør sørge for at viltplanen blir distribuert til skolene i kommunen.

4. Kommunens innbyggere

For å øke innbyggernes forståelse for kommunens verdifulle naturområder vil viltnemnda forsøke å utarbeide en folder som presenterer naturområdene og faunaen i kommunen. Folderen vil bli distribuert til alle kommunens husstander.

11. OVERSIKT OVER VIKTIGE INFORMANTER

Følgende personer har bidratt med opplysninger til viltområdekartlegginga, og til statuslista over viltartene, og takkes spesielt. Informantene er sortert alfabetisk etter initialene.

- (BSL) Bjørnar Slembe, Langli, tlf 69809696
- (CBO) Carl Bolghaug, Moss, tlf 69251672
- (EAN) Ernst Andersen, Teknisk sjef-Skiptvet kommune. tlf. 69809011
- (EGJ) Edgar Gjerstad, Skiptvet, tlf. 69809997
- (JHE) Johannes Eng, Englund, tlf. 69809871
- (JSV) John Sveen, Bergsjø, tlf. 69808453, mob. 09416570
- (KKR) Karl Kristiansen, Målen, tlf. 69809568
- (KWA) Kay Wammer, tlf. 69809467
- (OCE) Ole Christian Eng, Eng, tlf. 69809047
- (OWK) Ola Wergeland Krog, tlf. 080 86296
- (PKR) Per Kristiansen, Mysen, preparant. tlf. 69890367
- (POS) Per Otto Suther, Rakkestad, tlf. 69890444 (jobb)
- (RDA) Roger Dahl, Vister, tlf. 69809345
- (RHA) Robert Hautman, Askim
- (SBE) Sigbjørn Berg, Libru tlf. 69808173
- (SPE) Steinar Pedersen, Askim, tlf. 69886607
- (SSL) Sigurd Slembe, Langli, tlf 69809696
- (TGR) Terje Grav, Rakkestad, (Kontakt P.O.Suther).
- (THR) Tor Harald Ringsby, Rakkestad, (Kontakt P.O.Suther).
- (TSL) Tor Sletner, Rakkestad, (Kontakt P.O.Suther).
- (ØBE) Øyvind Berg, Libru, tlf. 69808173
- (ØHO) Øystein Holm, Skiptvet, tlf. 69808187
- (ØKV) Øystein Kvisler, Lund, tlf. 69808163
- (ÅFJ) Åsmund Fjellbakk, Fylkesmannens miljøvernavdeling, Østfold

12. BAKGRUNNSLITTERATUR

- Bergo, G. 1991. Bestandsstørrelse, reirhabitat og reproduksjonsbiologi hjå hønehauk. R-NR.5/92, Fylkesmannen i Hordaland, Miljøvernavdelinga.
- Christensen, H. & Eldøy, S. 1988. Truede virveldyr i Norge. DN Rapport 2-1988.
- Collett, R. 1921. Norges fugle. H. Aschehoug & Co.
- de Jong, J. 1993. Hur påverkas fladdermössen av skogsbruk? Skogsfakta nr. 5, 1993, Skogvetenskapliga fakulteten, Sveriges lantbruksuniversitet, Uppsala
- Fylkesmannen i Østfold 1976. Naturvernregistrering i Østfold. 417 s.
- Haftorn, S. 1971. Norges Fugler. Universitetsforlaget. Oslo.
- Hagen, Y. 1952. Rovfuglene og viltpleien. Gyldendal Norsk Forlag.
- Hardeng, G. 1986. Østfold-Natur. nr. 24. s. 80. 1986.
- Hardeng, G. 1986. Ornitologiske registreringer i Østfolds våtmarksområder. Østfold-Natur nr. 24, 1986.
- Hardeng, G. 1980. Våtmarksområder i Østfold, Utredning til Fylkesmannen i Østfold, bind IV.
- Hogstad, O. 1991. Norges Dyr. Fuglene, bind 1. J.W. Cappelens Forlag a.s 1991
- Holthe, V., Lanestedt, G., og Schmedling, T. 1986. Viltkart for Skiptvet. Fylkesmannen i Østfold, Miljøvernavdelingen.
- IUCN 1988. IUCN red list of threatened animals. Cambridge.
- Kastdalen, L. 1992. Skogshøns og jakt. Forskningsrapport publisert i samarbeid mellom Norges Bondelag, Norsk Skogbruksforening, Norges Skogeierforbund, og Norges Jeger og Fiskeforbund.

- Kvam, T. 1990. Population biology of the European lynx (*Lynx lynx*) in Norway. Dr. Scient thesis in terrestrial ecology, University of Trondheim 1990.
- Lindberg, O. 1993. Reven tar mange rådyrlam. Artikkel i Jakt&Fiske nr. 4.93, hvor den svenske forskeren Lindberg siteres fra den nordiske viltforskningens kongress i Lund, Sverige.
- Løvenskiold, H. L. 1947. Håndbok over Norges fugler. Gyldendal.
- Schaanning, H. Tho. L. 1916. Norges fuglefauna, Cappelen.
- Statistisk Sentralbyrå. 1978. Jaktstatistikk 1846 - 1977.
- Størkersen, Ø. R. 1992. Truete arter i Norge. Norwegian Red List. DN-rapport 1992-6.
- Suther, P.O. 1977. Østfoldornitologen 1977, nr. 3-4, s. 14-18.
- Svenson, S., Olson O., Svenson M. 1992. Førændringer i fågelfaunan. Naturvårdsverket Rapport 4095. (Solna Sverige)
- Viker, M. 1990. Truede virveldyr i Østfold. Fylkesmannen i Østfold, Miljøvern avdelingen, Rapport nr: 10/90.
- Wergeland Krog, O.M. 1993. Viltet i Våler. Viltplan for Våler kommune utgitt av Fylkesmannen i Østfold og Våler kommune.

VEDLEGG 1

FORSKRIFT OM VERN AV STORESAND NATURRESERVAT I SKIPTVET KOMMUNE, ØSTFOLD FYLKE

I

I medhold av lov om naturvern av 19. juni 1970 nr. 63, § 8, jfr. § 10 og §§ 21, 22 og 23, er et våtmarksområde ved Glomma i Skiptvet kommune, Østfold fylke, vernet som naturreservat ved kgl. res. av 8. mai 1992 under betegnelsen "Storesand naturreservat".

II

Det vernetede området berører følgende gnr./bnr.: 12/21, 13/2, 13/4, 13/8-24, 13/19, 13/32.

Reservatet dekker et areal på ca. 1341 dekar, hvorav ca. 131 dekar er landareal. Grensene for naturreservatet framgår av vedlagte kart i målestokk 1:5 000, datert Miljøverndepartementet januar 1992. Kartet og verneforskriften oppbevares i Skiptvet kommune, hos fylkesmannen i Østfold, i Direktoratet for naturforvaltning og i Miljøverndepartementet. De nøyaktige grensene for reservatet skal avmerkes i marka der de går over land og knekkpunktene bør koordinatfestes.

III

Formålet med vernet er å bevare et viktig våtmarksområde med vegetasjon, fugleliv og annet dyreliv som naturlig er knyttet til området. Storesand har særlig betydning som trekk- og overvintringssted for ande- og vådefugl.

IV

For reservatet gjelder følgende bestemmelser:

1. All vegetasjon i vann og på land er vernet mot enhver form for skade og ødeleggelse. Nye plantearter må ikke innføres.
2. Alt vilt, deres hi, reir og egg er vernet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelse. Jakt, fangst og bruk av skytevåpen er forbudt. Hunder skal holdes i bånd i tiden f.o.m. 1. april - t.o.m. 31. oktober. Utsetting av vilt er ikke tillatt.
3. Det må ikke iverksettes tiltak som kan endre de naturgitte forhold, som f.eks. oppføring av bygninger, anlegg og faste innretninger, brygger og båtfester, opplag av båter, hensetting av campingvogner o.l., framføring av nye luftledninger, jordkabler og kloakkledninger, bygging av veier, drenering og annen form for tørrlegging, uttak, oppfylling, planering og lagring av masse, ny utføring av kloakk eller andre konsentrerte forurensningsstoffer, henleggelse av avfall, gjødsling og

bruk av kjemiske bekjempningsmidler. Oppstillingen er ikke uttømmende.

4. Motorisert ferdsel til lands samt lavflyging under 300 m over reservatet, er forbudt. Bruk av modellbåter og modellfly er forbudt.

Camping, teltslagning og oppsetting av kamuflasje-innretninger er forbudt.

5. Bruk av skytevåpen til fangst av gjedde er forbudt.

V

Bestemmelsene i punkt IV er ikke til hinder for:

1. Gjennomføring av militær operativ virksomhet og tiltak i rednings-, ambulanse-, politi-, brannvern-, oppsyns-, skjøtsels- og forvaltningsøyemed.
2. Tradisjonell slått og beiting, herunder nødvendig gjerding.
3. Vedlikehold av tidligere opptatte grøfteavløp som drenerer tilgrensende jord- og skogbruksarealer, etter at forvaltningsmyndigheten er varslet.
4. Vedlikehold av eksisterende kraftlinjer.
5. Sanking av bær og matsopp.
6. Jakt på hjortedyr.
7. Bruk av hund under kontroll i forbindelse med utøvelse av jakt.

VI

Forvaltningsmyndigheten kan gi tillatelse til:

1. Felling av vilt som forårsaker vesentlig skade.
2. Etablering av nye grøfteavløp for drenering av tilgrensende arealer.
3. Fjerning av vegetasjon som er vertsplanter for skadeorganismer i landbruket.
4. Kontrollert uttynning/høydereduksjon av skog og kratt som er til ulempe for jordbruket.
5. Hogst av ved til eget bruk.
6. Forsiktig skogsdrift av barskog i reservatets ytterkanter.

7. Bygging av pumpehus, legging av ledninger for vanningsanlegg m.m.
8. Rydding av vegetasjon m.m. i henhold til godkjent forvaltningsplan eller når formålet med vernet krever det.

VII

Forvaltningsmyndigheten, eller den forvaltningsmyndigheten bestemmer, kan gjennomføre forvaltningstiltak i samsvar med verneformålet. Det kan utarbeides forvaltningsplan, som skal inneholde nærmere retningslinjer for gjennomføring av forvaltningstiltakene.

VIII

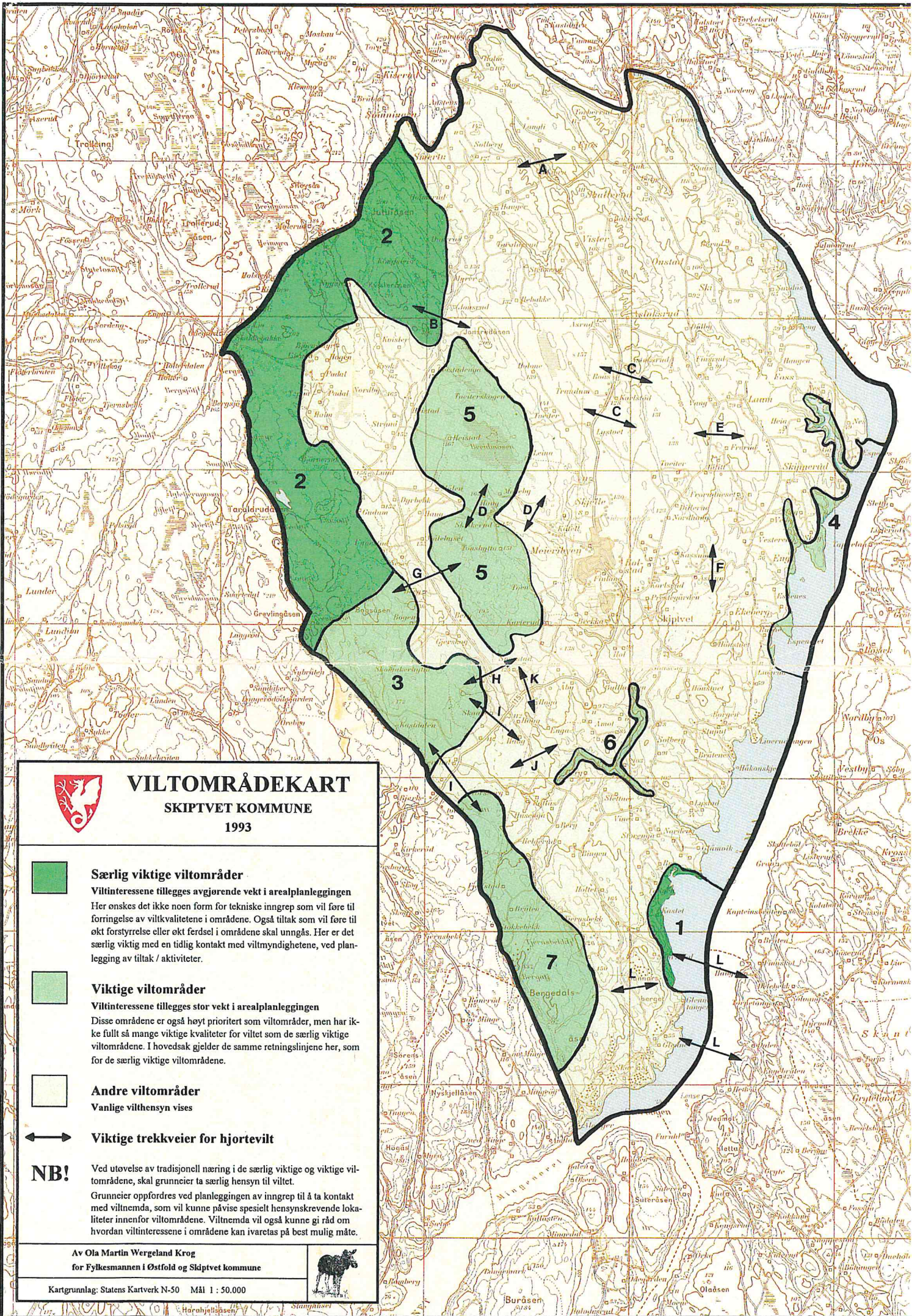
Forvaltningsmyndigheten kan gjøre unntak fra verneforskriften når formålet med vernet krever det, samt for vitenskapelige undersøkelser, arbeider av vesentlig samfunnsmessig betydning og i andre særlige tilfeller, når disse ikke strider mot formålet med vernet.

IX

Forvaltningen av verneforskriften tillegges fylkesmannen i Østfold.

X

Denne forskriften trer ikraft straks.

VILTOMRÅDEKART SKIPTVET KOMMUNE 1993

Særlig viktige viltområder

Viltinteressene tillegges avgjørende vekt i arealplanleggingen. Her ønskes det ikke noen form for tekniske inngrep som vil føre til forringelse av viltkvalitetene i områdene. Også tiltak som vil føre til økt forstyrrelse eller økt ferdsel i områdene skal unngås. Her er det særlig viktig med en tidlig kontakt med vilmyndighetene, ved planlegging av tiltak / aktiviteter.

Viktige viltområder

Viltinteressene tillegges stor vekt i arealplanleggingen. Disse områdene er også høyt prioritert som viltområder, men har ikke fullt så mange viktige kvaliteter for viltet som de særlig viktige viltområdene. I hovedsak gjelder de samme retningslinjene her, som for de særlig viktige viltområdene.

Andre viltområder

Vanlige vilthensyn vises

Viktige trekkveier for hjortevilt

NB!

Ved utøvelse av tradisjonell næring i de særlig viktige og viktige viltområdene, skal grunneier ta særlig hensyn til viltet. Grunneier oppfordres ved planleggingen av inngrep til å ta kontakt med viltneimda, som vil kunne påvise spesielt hensynskrevende lokaliteter innenfor viltområdene. Viltneimda vil også kunne gi råd om hvordan viltinteressene i områdene kan ivaretas på best mulig måte.

Av Ola Martin Wergeland Krog
for Fylkesmannen i Østfold og Skiptvet kommune

Kartgrunnlag: Statens Kartverk N-50 Mål 1 : 50.000

